

KÜRD DİPLOMAT

www.Diplomat-kurd.com

Nº 08 (156), 05 - 11 mart, Adar - sal 2012
Ji meha şûbatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftenname civakî û sîyâsi

Qiyməti,
Hêjaye 40 qəpik

Səbahəddin Eloğlu

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslami çox ağır dardan!
Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sindirmiş göy məscidləri.
Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kurdün dərgahına daim baş əyər.

İlham Əliyev Argentinanın xarici işlər nazirini qəbul etmişdir

Azərbaycanın sovetləşməsi və Qarabağın qara günləri

Jîyan û bi serhata azadîkarê gelê
kurd Gênêral Mistefa Barzanî

Səh. 7-10

Конференция курдского языка проходит в Амеде

Нечирван Барзани – курдский Ли Куан Ю?

Барзани и Талабани обсудили формирование нового кабинета КРГ

Турция и Иракский Курдистан предпринимают очередную попытку решить курдский вопрос в Турции

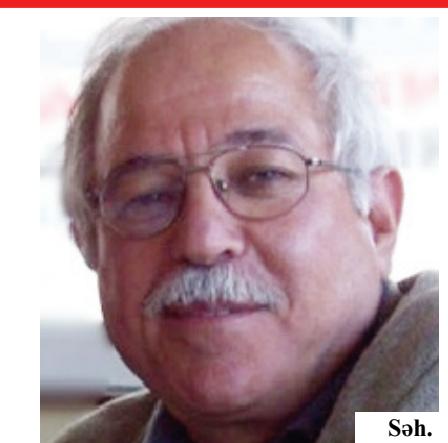
Azərbaycan millətlərinən ən çox türkləşməyə uyan kürdlərdir

Bir anam kurd, bir anam od

ШИРИН АЛИЕВИЧ-60

Taybetiyen Şoreşa İlönê û Barzani: Serokê Şorêşê...

Səh. 3

Səh. 4

Səh. 14

Səh. 6

Prezident İlham Əliyev Bakının Nizami və Xətai rayonlarında körpələr evi və uşaq bağçalarının əsaslı təmir və yenidənqurma işlərindən sonrakı vəziyyəti ilə tanış olmuşdur.

Prezident İlham Əliyev Paytaxtın Nizami rayonu ərazisində 110 sayılı körpələr evi və uşaq bağçasının əsaslı təmir və yenidənqurma işlərindən sonrakı vəziyyətlə tanış olmaq üçün buraya gəldi. Bakı Şəhər icra Hakimiyyətinin başçısı Hacıbala Abutalibov görülən işlərlə bağlı Prezident İlham Əliyevə məlumat verdi. Bildirildi ki, bağçanın binası 1965-ci ildə inşa olunub.

Son dəfə 1976-ci ildə əsaslı şəkildə təmir olunub. Müəssisə 12 qrupdan ibarət 220 uşaq üçün nəzərdə tutulub. Hazırda burada 7 qrupdan ibarət 150 uşaq tərbiyə alır. 5 qrup otağında isə məcburi köçkünlər məskunlaşdır. Bildirildi ki, binanın 1700 kvadratmetrlik sahəsi

ile tam təchiz edilib. Körpələr evi və uşaq bağçasının yemekxanası da ən müasir tələblər seviyyəsindədir. Bağçanın əsas binasında aparılan yenidənqurma işləri ilə yanaşı həyətyanı sahədə də abadlıq və quruculuq tədbirləri görülüb. Bir hektar sahəni əhatə edən həyətyanı sahədə uşaqların əylənməsi üçün xüsusi guşələr yaradılıb. Binanın və ərazinin işıqlandırma sistemi tamamilə yenidən qurulub, işıq dirəkləri yeniləri ilə əvəz edilib. Nizami rayonundakı 110 sayılı körpələr evi və uşaq bağçasının əsaslı təmir və yenidənqurma işlərindən sonrakı vəziyyətlə tanışlıqdan sonra dövlət başçısı Xətai rayonundakı 251 sayılı körpələr evi və uşaq bağçasının yenidənqurmadan sonrakı vəziyyətlə yaxından tanış oldu. Burada görülən işlərlə bağlı Prezidentə məlumat verildi. Qeyd olundu ki, körpələr evi və uşaq bağçasının binası 1984 - ci ildə inşa

İlham Əliyev Nizami və Xətai rayonlarında körpələr evi və uşaq bağçalarının əsaslı təmir və yenidənqurma işlərindən sonrakı vəziyyəti ilə tanış olmuşdur

var. Dövlət başçısının tapşırığı ilə iki mərtəbədən və 6 korpusdan ibarət körpələr evi və uşaq bağçasının binası qısa vaxt ərzində ən müasir standartlara uyğun olaraq əsaslı şəkildə təmir edilib. Qazanxana yenidən qurulub, yeni istilik sistemi yaradılıb, bağça isti və soyuq su

olunub. 120 yerlik bağçada 6 qrup fəaliyyət göstərir. İki mərtəbədən, və 4 korpusdan ibarət binanın ümumi sahəsi 1100 kvadratmetrdir. Həyata keçirilən əsaslı təmir və yenidənqurma işlərindən sonra müəssisədə uşaqların təlim və təbiyəsi üçün ən müasir şərait yaradılıb.

251 sayılı körpələr evi və uşaq bağçasında qazanxana tamamilə yenidən qurulub, müasir istilik sistemi yaradılıb, daimi olaraq isti və soyuq su ilə təchiz edilib. Müəssisənin 3500 kvadratmetrlik həyətyanı sahəsində də abadlaşdırma işləri aparılıb, uşaqların əylənməsi üçün lazımi şərait yaradılıb. İşıqlandırma sistemi yeniləri ilə əvəz edilib. Körpələr evi və uşaq bağçalarının hər ikisində təhlükəsizlik kameraları quraşdırılıb. Görülən işlərlə yaxından tanış olan dövlət başçısı müvafiq tapşırıqlarını verdi.

Azərbaycanın inkişafı bütün regionun rifahını artırır

"Azərbaycan iqtisadiyyatı inkişaf templəri üzrə MDB-də birinci və dünyada 51-ci yerləri tutur"

Azərbaycanın inkişafı regionda bütün ölkələrin əhalisinin rifahının artımına xidmət edir. Bu barədə Azərbaycan Prezidenti Administrasiyasının rəhbəri Ramiz Mehdiyev bəyan edib.

"Bu gün Azərbaycan sürətli inkişaf edən dövlətlər sırasındadır, bu regionda ölkələrin əhalisinin rifahının artımına imkan yaradır", - deyə R.Mehdiyev Bakıda keçirilən İslam Konfransı Təşkilatına üzv ölkələrin beynin mərkəzlərinin III forumunda çıxışında bəyan edib.

Onun sözlərinə görə, Bakı-Tiflis-Ceyhan, Bakı-Tiflis-Ərzurum və s. kimi boru kəməri layihələri regionda əhalinin rifahının artımına xidmət edir.

Prezident Administrasiyasının rəhbəri qeyd edib ki, əgər müstəqilliyin birinci illərində Azərbaycanın dövlət bütçəsi cəmi 500 milyon dollar təşkil edirdi, 2012-ci ildə bütçə 22 milyard dollara çatacaq. Beynəlxalq təşkilatların məlumatlarına istinad edərək, R.Mehdiyev qeyd edib ki, "Azərbaycan iqtisadiyyatı inkişaf templəri üzrə MDB-də birinci və dünyada 51-ci yerləri tutur". "Gələcək 10 il ərzində Azərbaycan qeyri-neft sektorun hesabına ölkə iqtisadiyyatını 2 dəfə artırmağı planlaşdırı", - deyə o bildirib.

R.Mehdiyev forum iştirakçılarını dünyada baş verən hadisələrə zamanında reaksiya vermək məqsədi ilə six əməkdaşlığı çağırıb. "Dünya ictimaiyyəti qarşısında duran çağırışlar İslam Konfransı Təşkilatına üzv ölkələrin beynin mərkəzləri arasında əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsini tələb edir", - deyə o əlavə edib ki, yalnız bu şərtlərdə çağırışlara operativ cavab vermək mümkün olacaq.

Bizim xarici siyasetdə qonşularımızla münasibətlərin yaxşılaşdırılması prioritət məsələlərdən biridir. Bunu xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov Bakıda işinə başlamış "İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı ölkələrində dəyişikliklər və transformasiyalar" mövzusunda İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin beynin mərkəzlərinin 3-cü forumunda çıxışı zamanı deyib.

"Müstəqillik illərində də biz bu məqsədimizə demək olar ki, nail olmuşuq. Lakin Ermənistanda aramızda olan problem bu münasibətlərə ister-istəməz mənfi təsir göstərir. Azərbaycan torpaqlarının işğal altında olduğu müddətə bu münasibətlərin düzələcəyi inandırıcı deyil.

İşgalçılardan bizim torpaqlardan çıxmاسında israrlıyıq

"Ermənistan və həmsədr ölkələrdəki seçki Qarabağ nizamlanmasına təsir etməməlidir"

səbəb olmayıcaq.

"Bu ölkələrdə qarşidan gələn seçimlərə nəzərə alaraq, düşünürəm ki, bu il kifayət qədər mürəkkəb olacaq. Digər tərəfdən, biz Ermənistana daxil olmaqla, tərəfdəşlərimizə bu dövrdən problemin həllini təxirə salmaq üçün deyil, etibar tədbirlərinin gücləndirilməsi təşəbbüsleri hesabına qarşılıqlı anlaşmayı artırmaq üçün istifadə etməyi təklif edirik", - deyə E.Məmmədyarov bildirib.

"Hesab edirəm ki, qısamüddətli olmasa belə, o zaman ortamüddətli dövr ərzində biz erməni liderlərinin diqqətini münaqişənin həllinin yalnız onların xeyrinə olacağına yönəltmək üçün arqumentlər tapacaq. İnanıram ki, biz müsəlman dünyasının ölkələrinin köməyi ilə buna nail ola biləcəyik", - deyə o bildirib.

Biz əlimizdən gəldiyi qədər Ermənistanda münasibətləri yaxşılaşdırmaq istəyirik. Lakin işgalçılardan bizim torpaqlardan çıxmamasında da israrlıyıq".

O qeyd edib ki, bizim məqsədimiz regionda qısa zamanda sülh və əmin-amanlığı yaratmaqdır.

"Ümumiyyətlə, heç bir ölkə torpaqlarının işğal edilməsini istəməz. Bizim də tələbimiz odur ki, BMT-nin qətnamələri çərçivəsində Ermənistana ordusu işğal etdikləri Azərbaycan torpaqlarından çəkilsin".

Elmar Məmmədyarov ümidi edir ki, 2012-ci ildə ATƏT-in Minsk qrupuna həmsədr ölkələrdə, həmçinin Ermənistanda keçirilecek prezident seçkiləri Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasında durğunluğa

Azərbaycan millətlərindən ən çox türkləşməyə uyan kürdlərdir

Elshan Mustafaoglu

Məşhur etnoqraf və iqtisadi alim Məhəmmədhəsən Vəlili-Baharlı 1921-ci ildə özünün "Azərbaycan: Coğrafi-təbii, etnoqrafik və iqtisadi" mülakatı

"Azərbaycan millətlərindən ən çox türkləşməyə uyan kürdlərdir. Türkleşmiş olan kürdlər – Pesyan, Gorus, Qaraçorlu və ya Qaracallı, Kürd, Bəxtiyarlı və Bərgüşad qəbilələridir..."

Məhəlli-yerli kurd qəbilələrini sadalayan Vəlili-Baharlı onların aşağıdakı qəzalarda məskunlaşdığını yazır:

"...Zəngəzur qəzası – Qaralar, Qaracallı, Sisyan, Kürdhacı, Qazikürdarlı, Kürdəli, Kürdqala; Qazax qəzası – Qaralar; Cəbrayıllı qəzası - Qaracallı, Kürdmahmudlu, Kürd

Mahrızlı, Kürdəfəndilər; Cavanşir qəzası – Bərgüşad, Kürdbarağı, Qazi Kürdəli, Kürdbirdəamanyan;

Gəncə qəzası – Səfikürd; Şuşa qəzası – Kürdqaradağlı, Kürdlər; Şərur-Daralagöz qəzası – Pesyan.

Bu türkətmiş kürdlər öz dillərini tamam unutmuşlar. Bununla belə, qoca kürdlər içində kurd dilini bilənlər də az deyildir. Onları hənuz mövcud kurd tiplərindən, türk dilini xüsusi bir şivə halında işlətdiklərinə əlavə olaraq kurd sözləri istemal etdiklərindən

tanımaq olur...

(Vəlili-Baharlı, Azərbaycan: Coğrafi-təbii, etnoqrafik və iqtisadi mülakat. Bakı, Hökumət mətbəesi, 1921. / 1993-cü il çapında (Bakı, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı) – səh. 56-57.)

"Azərbaycan kürdləri iki hissəyə təqsim olunur: yerli kürdlər və gelme kürdlər. Birincilər ta qədimdən Azərbaycanın cənub-qərbində yaşamaqda idilər; ikincilərse müxtəlif vaxtlarda Azərbaycana gəlmışlər..."

Müellif hələ 20-ci əsrin əvvəllərində qeyd edir ki, "Azərbaycanda olan kürdlər tamamilə türkləşmişlər".

Bununla bərabər, Vəlili-Baharlı həmin dövrədək kürdlükərini qoruyan kəndləri qeyd edir:

"Zəngəzur qəzası – Buzlu, Ağcakəndli, Qaraqışlaq, Əliyanlı, Qazikürdü;

Naxçıvan qəzası – Pesyanlı, Kəmyük, Buzlu və saire; Vedibasar qəzası – Celali; Bunlar öz dillərini saxlamışlarsa da, digər milletlərlə türk dili istemal edirlər."

(Vəlili-Baharlı, Azərbaycan: Coğrafi-təbii, etnoqrafik və iqtisadi mülakat. Bakı, Hökumət mətbəesi, 1921. / 1993-cü il çapında (Bakı, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı) – səh. 62-63.)

Dümbüli kurd tayfasından olan Fətəli (Fəth Əli) Xan İsgəndər Xan oğlu Xoyski 1875-ci ildə Şəki şəhərində anadan olmuşdur. Onun atası rus ordusunun general-leytenantı idi. Onların əсли İran Azərbaycanın Xoy şəhərindədir.

F.Xoyski 1918-ci il dekabrın 26-da təşkil etdiyi III hökumət kabinetində Nazirlər Şurasının sədri və Xarici İşlər naziri vəzifəsini tuturdu. Məhz onun dövründə Azərbaycan dövlət orqanlarının özülü qoyulmuşdu. Müstəmləkə siyasetinin rəmzi olan Yelizavetpol şəhəri və quberniyasının yenidən Gəncə və Gəncə quberniyası adlandırılmasında, Qaryagın qəzasının Cəbrail qəzası adı ilə əvəz edilməsi, çoxpartiyalı parlament sisteminin yaradılması, Azərbaycan Cumhuriyyətinin pul və poçt markalarının buraxılmasında, ana dilində məktəb və seminariyaların açılması və digər mütərəqqi tədbirlər Xan Xoyskinin rəhbərlik etdiyi hökumət kabinetləri dövründə həyata keçirilməyə başlanılmışdır.

XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda güclənməyə və genişlənməyə başlayan milli azadlıq hərəkatı milletinin qabaqcıl övladlarının səyi ilə düzgün istiqamətləndirilərək qalibiyyətlə başa çatdırılmış və 1918-ci il mayın 28-də bütün müsəlman Şərqində ilk demokratik respublikanın yaradılması ilə nəticələnmişdir. Milləti bu müqəddəs amala doğru aparan görkəmli siyasi və dövlət xadimlərindən biri də Fətəli xan Xoyski olmuşdur. 1875-ci il dekabr ayının 7-də Şəki şəhərində anadan olmuş Fətəli xan Xoyskinin

ması, ana dilində məktəb və seminariyaların açılması və digər mütərəqqi tədbirlər Xan Xoyskinin rəhbərlik etdiyi hökumət kabinetləri dövründə həyata keçirilməyə başlanılmışdır.

XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda güclənməyə və genişlənməyə başlayan milli azadlıq hərəkatı milletinin qabaqcıl övladlarının səyi ilə düzgün istiqamətləndirilərək qalibiyyətlə başa çatdırılmış və 1918-ci il mayın 28-də bütün müsəlman Şərqində ilk demokratik respublikanın yaradılması ilə nəticələnmişdir. Milləti bu müqəddəs amala doğru aparan görkəmli siyasi və dövlət xadimlərindən biri də Fətəli xan Xoyski olmuşdur. 1875-ci il dekabr ayının 7-də Şəki şəhərində anadan olmuş Fətəli xan Xoyskinin

FƏTƏLİ XAN İSGƏNDƏRXAN OĞLU XOYSKİ, DÜMBÜLÜ KÜRD TAYFASINDAN OLAN MEŞHUR AZERBAYCAN KÜRDÜDÜR. O, AZERBAYCAN CUMHURİYETİNİN BAŞ NAZİRİ OLMUŞDUR

Cümhuriyyətinin pul və poçt markalarının buraxılması, ana dilində məktəb və seminariyaların açılması və digər mütərəqqi tədbirlər Xan Xoyskinin rəhbərlik etdiyi hökumət kabinetləri dövründə həyata keçirilməyə başlanılmışdır.

Fətəli Xan Xoyski görkəmli dövlət xadimi idi

Dümbüli kurd tayfasından olan Fətəli (Fəth Əli) Xan İsgəndər Xan oğlu Xoyski 1875-ci ildə Şəki şəhərində anadan olmuşdur. Onun atası rus ordusunun general-leytenantı idi. Onların əсли İran Azərbaycanın Xoy şəhərindədir.

F.Xoyski 1918-ci il dekabrın 26-da təşkil etdiyi III hökumət kabinetində Nazirlər Şurasının sədri və Xarici İşlər naziri vəzifəsini tuturdu. Məhz onun dövründə Azərbaycan dövlət orqanlarının özülü qoyulmuşdu. Müstəmləkə siyasetinin rəmzi olan Yelizavetpol şəhəri və quberniyasının yenidən Gəncə və Gəncə quberniyası adlandırılmasında, Qaryagın qəzasının Cəbrail qəzası adı ilə əvəz edilməsi, çoxpartiyalı parlament sisteminin yaradılması, Azərbaycan Cumhuriyyətinin pul və poçt markalarının buraxıl-

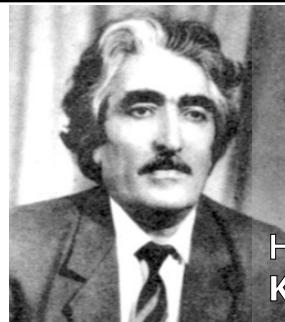
ması, ana dilində məktəb və seminariyaların açılması və digər mütərəqqi tədbirlər Xan Xoyskinin rəhbərlik etdiyi hökumət kabinetləri dövründə həyata keçirilməyə başlanılmışdır. Buradan Qafqaza, Azərbaycanın Nuxa qəzasına köçmüş və Nuxada aile həyatı qurmuşdur. İsgəndər xan rus ordusunda general-leytenant rütbəsindən yüksəlmişdir. İsgəndər xanın Cahangir xan, Hüseynqulu xan, Fətəli xan və Rüstəm xan adlı dörd oğlu olmuşdur. Onlardan Fətəli xan ilə Rüstəm xan Moskva Universitetinin hüquq fakültəsini bitirmişdilər (muvafiq olaraq 1901 və 1913-cü illərdə). Hər ikisi uzun müddət rus ədliyyəsində prokuror, sonra isə vəkil işləmişdilər (Hüseyin Aypara Azərbaycan ictimai mübarizəsi tarixi, Bakı, 1991, səh 235-236). Mövsüm Əliyevin Rüstəm xan Xoyski haqqında məqaləsində ("Odlar yurdu", 1990-cı il, iyun, № 12-13) oxuyuruq ki, Xoyskilərin əсли-nəslə Cənubi Azərbaycanın Xoy şəhərindədir. Onların nəslinin adı Dünbülli Batman Qılıncdır. 1803-1806-cı illərdə Azərbaycanı işgal edən rus ordusunun komandanı general Sisianov Peterburqa göndərdiyi raportda Fətəli xanın ulu babası, Xoy xanı olan Cəfərqulu xanı Xan Xoyski kimi

təqdim etmişdir. Həmin dövrən bu nəsil Rusyanın müstəmləkəsi olan Azərbaycanda Xoyski familyası ilə məşhurlaşmışdır.

1902-1907-ci illərdə Fətəli xan əvvəlcə Suxumda barişq hakiminin köməkçisi, sonra həmin məhkəmədə müstəntiq, daha sonralar isə Yekaterinador daire məhkəməsində prokuror nəzarəti prokurorunun müavini olmuşdur. Onu da qeyd edək ki, hələ Moskva Universitetində təhsil aldığı tələbəlik illərində gənclər hərəkatına qoşulmuş, Moskva Universitetini təkcə hüquqşunas kimi deyil, həm də geniş dünyagörüşlü bir siyasetçi kimi başa vurmuşdu. 1905-ci ilin avqustunda Nijni Novgorod şəhərində keçirilən Rusiya müsəlmanlarının I qurultayında yaradılmış "İttifaqi müslimin" təşkilatının işində fəal iştirak etməsi, hüquq və iqtisadiyyat komissiyalarının tərkibindəki gərgin fəaliyyəti də bu deyilənləri bir daha təsdiq edirdi. 1907-ci ildə Fətəli xan Xoyski Yelizavetpol quberniyasından II Dövlət Dumasına deputat seçilir və Dumanın müsəlman fraksiyasına daxil olur. Dumadakı fəaliyyətində xüsusi aqrar məsələ

birlikdə Rusyanın Müdafiə Nazirinə sorğu göndərmiş, hərbi səhra məhkəməsinin ölüm hökmü çıxardığı qafqazlı hərbçilərin əfv olunmasını xahiş etmişdi. Xoyski eyni zamanda mayın 18-də 173 deputatın imzası ilə milli və dini fərqlərə görə vətəndaşların siyasi və mülki hüquqlarını məhdudlaşdırın qanunların ləğv olunması haqqında Dövlət Dumasına layihə təqdim etmişdir. Yalnız 1907-ci il iyunun 3-də Dövlət Dumasının qovulması həmin layihənin müzakirəsinə imkan verməmişdir. Bir sözlə, F.Xoyski xalqının mənafeyi ilə bağlı bütün məsələlər ətrafinda öz fikrini bildirmək üçün Duma tribunasından məharətlə istifadə etmişdir. Görünür, bu sahədə əldə edilən təcrübə F.Xoyskinin sonrakı siyasi fəaliyyətində də silinməz izlər buraxmışdır. O, 1908-ci ildən 1917-ci ilin əvvəllərinə kimi əvvəlcə Gəncə, sonra isə Bakı daire məhkəmələrində andlı müvəkkil və hüquq məsləhətçisi işləsə də, siyasi xadim kimi fəaliyyətini dayandırmamış və xalq arasında böyük nüfuz qazanmışdır.

Ardı var

Hüseyin
Kürdoğlu

VƏTƏNSİZ OLARMI

Gülüstandır gül məkanı,
Gül də vətənsiz olarmı?!
Hər küləyin öz səmti var,
Yel də vətənsiz olarmı?!

Bitirən var hər bitəni,
Yetirən var hər yetəni.
Tarixdir vaxtin vətəni,
İl də vətənsiz olarmı?!

Sevincin də, dərdin də var,
Namərdin də, mərdin də var.
Dilin varsa, yurdun da var,
Dil də vətənsiz olarmı?!

Hər avaz bir teldən gələr,
Ya bəmdən, ya zildən gələr.
Göz yaşı könüldən gələr,
Sel də vətənsiz olarmı?!

Uyma şirin dilli yada,
Yurdun-yuvan gedər bada.
Min bir el var bu dünyada,
El də vətənsiz olarmı?!

QOLTUQ AĞACI

Qoltuq ağacıyla yeriyir oğlan,
Yanında qaraqaş, qaragöz pəri.
Necə qayğıkeşdir, necə mehraban,
Qəhrəman əsgərin qəşəng dilbəri.
Vətən namusudur başının tacı,
Müqəddəs ağaçdır qoltuq ağacı!

Şamil
Əsgərov

Bir anam kurd, bir anam od

Bilsin hamı, bilsin aləm, qəlb deyəni yazar qələm:
Od oğluyla çəkicimi bir zindana vuran Kürdəm!
Vicdan satan, araqatan danışsa da həlləm-qəlləm,
Gecə-gündüz Od yurdunun keşiyində duran Kürdəm!
Od oğluyla çəkicimi bir zindana vuran Kürdəm!

Gədə-güdə ətəyindən nahaq yerə tökmür daşı,
Əqidəmi dəyişmərəm cəhd etsə də nadan, naşı.
Azərbaycan torpağına, iftiraya şərə qarşı
Otuz səkkiz izotoplu – nüvə odlu «quran» Kürdəm!
Od oğluyla çəkicimi bir zindana vuran Kürdəm!

Necə danım, kola girib kürəklərdən atan da var,
Ucuz şöhrət arzusuyla mariqlarda yatan da var.
Nə olsa da «... karvan keçər, yel qayadan nə aparar?»
Mən dostluğa sədaqətdə hər kəlməsi «Quran» Kürdəm!
Od oğluyla çəkicimi bir zindana vuran Kürdəm!

Axarını dəyişdirib çaylar geri döñə bəlkə,
Kainatdan ayrı düşüb günəş göydə sənə bəlkə.
Dəyişmərəm, ayrılmaram doğransam da tikə-tikə,
Azərbaycan təsibiyə polad qala quran Kürdəm!
Od oğluyla çəkicimi bir zindana vuran Kürdəm!

Yoxdur alçaq – qəlbdən gülüb üzdə saxta yanın kimi,
Danma, yoxdur haramzada öz əslini danan kimi.
Ey Kürd! Odlar diyarını sev öz doğma anan kimi,
Mən bu xalqa arxalanıb düşmən bağırı yaran Kürdəm!
Od oğluyla çəkicimi bir zindana vuran Kürdəm!

KOROĞLU

YERİN GÖRÜNÜR HƏMZƏ

Koroğlu heykəlinin dilindən

Mən gəldim bu zamana,
Düşdüm çənə, dumana,
Baxdım yaxş, yamanı
Yerin görünür Həmzə!

Sənə keçəl söylədik,
Yaltaq, alçaq söylədik
Heyf, günah eylədik
Yerin görünür Həmzə!

Nahadın öyünmedin,
Şərəfsiz deyilmədin,
Mənə də əyilmədin,
Yerin görünür Həmzə!

Bu gün tellilərdə var,
Keçələ tələ qurar,

Ev yixib, əhval sorar
Yerin görünür Həmzə!

Adam var şor isteyir,
Bal da versən pisləyir,
Səni şərə səsləyir,
Yerin görünür Həmzə!

Şöhrət var qan üstədi,
Hörmət var can üstədi,
Düşüncələr xəstədir
Yerin görünür Həmzə!

Gəl düşünək bu dərdi,
Qarabağ böyük zərdi,
Düz oynamaq hünərdi,
Yerin görünür Həmzə!

Qorxu selini yardımın,
Məqsəd ardınca vardın,
Nə aldınsa qaytardın,
Yerin görünür Həmzə!

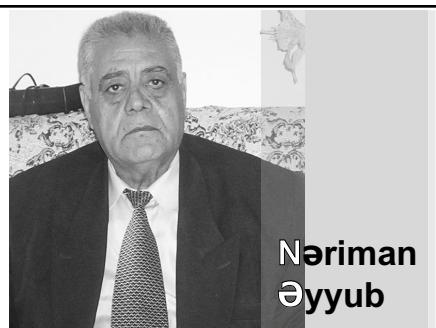
Söylə hardasan qaşa,
Yatmışan qalx ayağa
Gəl yanımıda dön dağa
Yerin görünür Həmzə!

Məkanım Çənlibeldi,
Bakı da bizim eldi,
Mərdin sonu heykəldi
Yerin görünür Həmzə !

Qırat kimi at sənin
Bu alqış hörmət sənin
Atana rəhmət sənin
Yerin görünür Həmzə!

İnsanlara baxanda
Könlüm sənle barışır,
Bu heykəldən biri də
Elə sənə yaraşır
Yerin görünür Həmzə!

Natiq ZAMAN

Nəriman
Əyyub

RÜŞVƏT

Rüşvət sorulubdur qana, iliyə,
Ordan təmizləmək xeyli çətindir.
İndi qiymət verilməyir biliyə,
Bilən yox, olan var məmləkətindir.

Minillik yığsa da doymur gözləri,
Sanki yüz il deyil, min yaşayacaq.
Kitabı oxumur, bilmir sözləri,
Yığır cırk pulları o qucaq-qucaq.

Yüz nəfər nəvəsi olsa da belə,
Bəs edər nə qədər nəticəsinə.
Yenə də gözləri doymayırlar hələ,
Çatar yüz olsa da kötүcəsinə.

Şüurlu övlada nə lazımlı dövlət,
Qeyrətli olarsa özü yığacaq.
Şüursuz olarsa gedəcək əlbət,
Dağıdar olanı o qucaq-qucaq.

Düşüncəsiz insan, eşit sözümüzü,
Yığdığın rüşvətin yoxdur faydası.
Mən yuma bilmirəm heç vaxt gözümüzü,
Gözümlə görürəm gündəlik yası.

Karrupsiya qərarı çox gecikibdir,
İllər keçib qalıb başlı-başına.
Yeyən yeyib üstündən su içibdir,
Yayılib vətənin torpaq-daşına.

Düzələr, almasa hər birincisi,
Bir də ki, qərarlar işləsə qəti.
Onda ala bilməz heç ikincisi,
Bir də hamı gözləməli qeyrəti.

TARIYEL
KÜSKÜN

VƏTƏN YADA DÜŞÜBDÜ

Dəlidəğim cəlladların, şərəfsizin, yadındı,
Gəlinqaya kimsəsizdi, başı kəsik qadındı.
Ay eloğlu susmaq olmaz, bu ki, sənin adındı,
Yağı düşmən hayasızdı, əxlaqsızdı, çəşibdi,
Vətənsizəm, Vətən oğlu, Vətən yada düşübüd!

Sarıyerim dərdimizdən, saralıbdi, solubdu,
İstisuyum kövrəlibdi, göz yaşına dönüb.
Tərtər çayı aşib-dاش्म, intizardan donubdu,
Həsrətimiz, dəhşətimiz ürəklərdə coşubdu,
Vətənsizəm, Vətən oğlu, Vətən yada düşübüd!

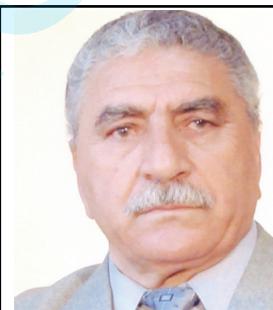
Qərib çaylar, görən yena şaqqıldayı, çägləyir?
Kədərimiz, ah-naləmiz işş qayanı dağlayır,
Kəmər qaya gecə-gündüz kədərlənir, ağlayır,
Dərdlərimdən, ah-vayimdən başım yaman şibibdi,
Vətənsizəm, Vətən oğlu, Vətən yada düşübüd!

Daşlıtəpə, biz olmadan kəklikotun oldum?
Qantəperin, gicirkanın, yarpızın da soldumu?
Ətəyində sarıbulaq göz yaşına doldumu?
Bu həsrətdən, intizardan bağrimbaşı bışibdi,
Vətənsizəm, Vətən oğlu, Vətən yada düşübüd!

Bilərəm ki, qənsərqüzəy qəribşiyib ağlıyır,
Dərindərə bızsız qalib, gecə-gündüz zarıyr,
İllər ki, maral uçan, öz maralın arayır,
Qartal uçmur, dağ keçisi zirvələrdən düşüb,
Vətənsizəm, Vətən oğlu, Vətən yada düşübüd!

Gəl-gəl bulaq darıxıbdi, gəl-gəl deyir elinə,
Şir-şir bulaq şırıldamır, düşüb düşmənə elinə,
Nişdər suyu qan ağlayır, dönbük gözyaş selinə,
Sellər-sular, qəzəbindən şaqqıldayıb, daşibdi,
Vətənsizəm, Vətən oğlu, Vətən yada düşübüd!

Allahımız bil, böyükdür, qəm eyləmə ay Küskün,
Qismət olar İnsallah, bacandan cixar tüstün,
Yurdan köşkün düşənlərin yurda döñər büs-bütün,
El-obamız nə zamandı sönməz oda düşübüd,
Vətənsizəm, Vətən oğlu, Vətən yada düşübüd!

Barışe
Bala

EZ KİM E?

Ne xwînrejim, ne pir bējim, ne jî dêran,
Ne durûme, ne xayînim, ne jî filan,
Ne rê birim, ne ked xurim berê-berda,
Xuluqîme, xalî nabim kul û derda.

Ez ne dizim, ne qaçaxim, ne derewbêj,
Ne revekim, ne dîn-harim, ne ker û gêj,
Ez kargerim, xûydan rîjim berê-berda,
Ez hîrome, ez gîrome nav emir da.

Ne feqîrim, ne bedeslim, ne bê tivdîr,
Ne acizim, ne kasılım, ne bê texbîr,
Welatbezim, bok-beranım berê-berda,
Simêl palim, tırsam tune zincîr-qeyda.

Ne kevirim, ne gedûkim, ne şewla xar,
Ne kanîme, ne gelîme, ne çemê har,
Gula bînim, bê av mamê bere-berda,
Bê rusqetim, tenezzarım Şerqa kalda.

Ez Müsilim, sên Kerkükim, Cizîra rewş,
Mehabadim, Erdehanım, Serdeşta xweş,
Gul Sînenim, ges Bidlîsim, Sîpanê rînd,
Ez Batmanım, ez Çewlikim, hezara gund.

Diyarbekir, Dêrsim, Hîzan, him jî Zexok,
Ez Dicleme, ez Firatım, him jî Dihok,
Deşta Wanê, gelyê Zîlan, cot Ağrı me,
Kosedaxim, Eledaxim, zar cindî me.

Ürfa rewşim, mêt Şirmaxim, him jî Merdîn,
Gur Erezim, Hekârîme, Mûrada dîn,
Rewandûzim, Ürmîyame berê-berda,
Ser bilindim, zûda xasim eslê xwe da.

Ez Bîsitûn, «Kevrê sondê», Helebceme,
Erfina rêz, «Çiyayê bêxêr», lawê çême,
Erzûrûmim, Qaqizmanım berê-berda,
Ez ne kenyam, ez şâ nebûm vê dinê da.

Ez Guhderzim, Rustem Zalim, sêr Sulheddin,
Ez Qazîme, ez Barzanım bikin yeşin,
Şêx Sehîdim, Ocalanım berê-berda,
Xêynî welêt tawet nakim ez tu erda.

Ez Feqîme, ez Xanîme, him Cizîrî,
Cegerxwînim, sert Bateme, kal Herîrî,
Merd Goranım, mêt Hejarim berê-berda,
Bextê min reş, dişewitim nav zulmê da.

Siyabendim, Xeca zêrim, dilêm wêran,
Sîtya alim, Zîna jarim, Memim, heyran,
Bengî Eyşim, pir namûsim berê-berda,
Dilovanım, bê hucetim ruhê xweva.

Leyla Qasim, Zekîya şewat, rînd Binevşim,
Eyşesânim, Gulistanım, awaz xwaşim,
Gérîlame, Pêşmerge me berê-berda,
Bê súc-gune tim dizerim hepsê sar da.

Ez ne Tirkim, ne Erebit, ne jî Fariz,
Ne Qazaxim, ne Üzbékim, ne jî Qırqız,
Mêdyâ kalim, Şedaddîme berê-berda,
Bê zimanım, bê miskanim mala xwe da.

Rîya min heq, eslê min Kurd, musulmanım,
Kanê min pir, axa min dur, lê mîvanim,
Ez birîme, ez tezîme berê-berda,
Kaliyam, naliyam, tim peritîm xerîbyê da.

Cemil HESƏNLİ

Tarix elmləri doktoru, professor
"Media forum" saytı tarixçi
 alım Cemil Hesənlinin
**"Azərbaycanın sovetləş-
 məsi və Qarabağın qara
 günləri (1920-1923)"
 araşdırmasının oxuculara
 təqdim edir.**

Əvvəli ötən sayımızda

Mübahisəli torpaq məsələlərini həll etmək üçün yerlərə səlahiyyətli komissiya göndərilməsi Torpaq Komissarlığının təklif edildi. Eyni zamanda hər 4 qəzada partiya və sovet işinin yenidən təşkil olunması istiqamətində bir sıra addımların atılması məqsədə uyğun sayılırdı, ilk addım kimi Şamil Mahmudbəyov Şuşa qəzası icraiyyə komitəsinin sədri vəzifəsindən azad edildi və onun yerinə Əliqulu Babayev təyin edildi.

Təşkilat Bürosunun qərarına görə, Qarabağın muxtar hissəsinin sərhədlərini müyyəyənləşdirmək üçün Torpaq, Hərbi Dəniz və Daxili İşlər komissarlıqlarının nümayəndələrindən ibarət xüsusi komissiya yaradıldı. Halbuki üç gün əvvəl AK(b)P MK-nin Təşkilat Bürosunun və Qarabağın məsul işçilərinin geniş təmsil olunduğu konfransda Dağılıq Qarabağa ayrıca muxtar vilayət statusu verilməsi məqsədə uyğun hesab edilməmişdi.

* * *

Qarabağın dağılıq hissəsinə muxtarlıyyət verilməsi haqqında Qafqaz Bürosunun məlum qərarından sonra Mərkəz bu məsələyə aid olan ən kiçik məqamları belə diqqətdə saxlayırdı. 1922-ci ilin may ayının 22-də İ.Stalin Azərbaycan K(b)P MK-nin baş katibi S.Kirov məktubunda istehzayla soruşdurdu: "Deyirlər, Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsində Qarabağı, demək olar, "əsl qarabağlı" Fonşteyn təmsil edir?"

İyun ayının 18-də Stalinə göndərdiyi gizli cavabda Kirov izahat verirdi ki, "Kimsə sizi yanlış məlumatlandırıb... Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin Qarabağdan olan üzvlərinin siyahısını sizə məlum edirəm: 1) Əhmədov, 2) Arzanyan, 3) Ələkbərov, 4) Məmmədşanov, 5) Mirzəbekyans, 6) İldırım. Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin üzvlüyünə namizədlər: 1) Hacıbəyli, 2) Avetisov, 3) Xanbudaqov, 4) Hacıyev. Bundan əlavə Mirzəbekyans Azərbaycan XKS-ə komissar vəzifəsinə keçirilib".

Həmin dövrə Mərkəzin Qarabağda fəaliyyət göstərən partiya təşkilatını Azərbaycan partiya təşkilatına tabe etməyə müəyyən cəhdələri var idi. Buna ermənilər Moskvadan vasitəsi ilə nail olmaq istəyirdilər. Ona görə də 1922-ci ilin avqust ayının 1-də RK(b)P MK-ya göndərdikləri telegramda AK(b)P MK-nin katibi S.Kirov

Azərbaycanın sovetləşməsi və Qarabağın qara günləri

və təşkilat şöbəsinin müdürü Matyuşin yazırdılar ki, "Qarabağın ərazisi Azərbaycanın tərkibinə daxildir və partiya təşkilatı da AK(b)P-nin bir hissəsidir".

1921-ci ilin 5 iyul qərarından sonra bir müddət sakitlik olsa da, Kirov və Orconikidzenin təşbbüsü ilə Zaqqafqaziya Diyar Komitəsi Rəyasət Heyətinin 1922-ci ilin oktyabr ayının 27-də keçirilən iclasında AK(b)P MK-ya Qafqaz Bürosunun 5 iyul qərarının reallaşdırılması tapşırıldı. Zaqqafqaziya Diyar Komitəsinin həmin iclasının qərarı ilə A.Karakozov Qarabağ İcraiyyə Komitəsinin sədri təyin edildi, eyni zamanda Ermənistanda fəaliyyət göstərən S.Şaduns Qarabağa məsul vəzifəyə təyin edilmək üçün Azərbaycan KP MK-nin sərəncamına göndərildi.

Bundan 3 gün sonra AK(b)P MK rəhbərliyi "Dağılıq Qarabağın muxtarlıyyəti haqqında" məsələni müzakirə edib Zaqqafqaziya Diyar Komitəsinin tapşırığını həyata keçirmək üçün müvafiq komissiya yaradı. Elə həmin gün Ağamalioğlu başda olmaqla Karakozov və Sviridovdan ibarət komissiyanın tərkibi iclasda təsdiq edildi.

Eyni zamanda AK(b)P MK-nin tapşırığı ilə Qarabağın dağılıq hissəsində olan kənd sovetləri sədrlerinin və partiya təşkilatları katiblərinin müşavirəsini keçirmək üçün L.Mirzoyan və Ə.Qarayev həmin ilin noyabrında Şuşaya ezam edildilər. Üç gün-lük müzakirələrdən sonra müşavirə Dağılıq Qarabağın Azərbaycanın tərkibində saxlanılması haqqında qərar qəbul etdi.

və Papazyan. Rəyasət Heyəti Azərbaycan MİK-ə və XKS-ə tapşırıldı ki, 7 gün müddətinə Dağılıq Qarabağ üzrə komissiyanın və komitənin yaradıldığı barədə dekret elan etsin. Dağılıq Qarabağ üzrə komitəyə Mərkəzi orqanlarla müstəqil əlaqə saxlamaq hüququ verildi.

Dekabr ayının 17-də keçirilən AK(b)P MK-nin Rəyasət Heyətinin iclasında A.Karakozov sadr olmaqla Məmmədşanov, Ağazadə, Tavakalyan, Papazyan və Şadunsdan ibarət Dağılıq Qarabağ komitəsinin tərkibi təsdiq edildi. RK(b)P Zaqqafqaziya Diyar Komitəsindən xahiş edildi ki, Dağılıq Qarabağ komitəsində işləmək üçün Papazyanı Ermənistana XKS-nin katibi, Fanokolyansı isə Zəngəzur qəza komitəsinin katibi vəzifəsindən azad etsin. Mir Cəfər Bağırova tapşırıldı ki, yuxarıda adları sadalanan tərkibi tacili olaraq XKS-dən keçirsin. Karakozova həvalə edildi ki, tacili olaraq komitənin fəaliyyəti üçün zəruri olan vəsaitin smetasını tutub həmin axşam keçiriləcək XKS-nin iclasına təqdim etsin. Ən qəribəsi o idi ki, 17 dekabr iclasında İrəvana getmək üçün A.Karakozova iki həftəlik məzuniyyət verildi.

Ümumiyyətlə, 1922-ci ilin payızından başlayaraq Qarabağda rəhbər vəzifələrdə işləyən ermənilərin Ermənistana əlaqələri intensiv xarakter almağa başladı. Digər tərəfdən isə 20-ci illərin əvvəllerində Qarabağın Ermənistana birləşdirilməsi uğrunda mübarizədə açıq və gizli şəkildə fəal iştirak etmiş bir sıra ermənilər

* * *

1922-ci ilin dekabr ayının 14-də bəzi etirazlara baxmayaraq Zaqqafqaziya Diyar Komitəsi Dağılıq Qarabağ üzrə xüsusi komitə yaradılmasına nail oldu və bir gün sonra, dekabr ayının 15-də Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin kommunist fraksiyası və AK(b)P MK-nin Rəyasət Heyəti "Qarabağ haqqında" Zaqqafqaziya Diyar Komitəsinin qərarını müzakirə edib Kirov, Mirzəbekyans və Karakozovdan ibarət xüsusi komissiya yaradı, Armenak Karakozovun sədrliyi ilə 7 nəfərdən ibarət olan komitə formalasdırıldı. Komitəyə Şuşa, Cəbrayıl və Cavanşir qəzalarının icraiyyə komitələrinin sədrleri daxil olmalı, üç nəfər isə katibliklə birlikdə Karakozov tərəfindən irəli sürülməli idi və onlar sovet orqanlarından keçməklə Rəyasət Heyətində təsdiqlənməli idilər.

Az sonra həmin üç nəfəri A.Karakozov belə müəyyən etmişdi: Şaduns, Tavakalyan

İrəvandan Bakıya dəvət edilərək Qarabağ rəhbər vəzifələrə təyinat aldılar. 1923-cü ilin ilk günlərində AK(b)P MK-nin katibi S.Kirov Zaqqafqaziya Diyar Komitəsinə rəhbərlik edən A.Myasnikova telegram gəndərərək ondan xahiş edirdi: "Ermənistan Mərkəzi Komitəsi Qarabağ üçün Tavakelyanı və Manusyanı bizə ezam etsin. Xahiş edirəm onlara təklif edin ki, tacili olaraq Karakozovun yerləşdiyi Şuşaya getsinlər".

1923-cü ilin yanvar ayının 23-də A.Karakozovla birlikdə Ermənistana KP MK-nin katibi Hakop İonisyana göndərdiyi telegramda S.Kirov xahiş edirdi ki, "Qarabağda işləmək üçün Tavakelyanı, Hakopyanı, Aydinyanı, Vartanyanı, Axtinskini, Sero Manusyanı ezam etsinlər". Axı bu telegram göndərilən şəxs həmin Hakop İonisyani idi ki, 1921-ci ilin mayında Ermənistan onu Dağılıq Qarabağda özünün müvəkkili təyin etmişdi.

Görünür, teleqramda sadalanan işçilərin siyahısını A.Karakozov az əvvəl AKP MK-nin Rəyasət Heyətinin qərarı ilə özünü iki həftəlik məzuniyyətini İrəvanda keçirərkən İonisyana birlikdə hazırlamışdı. Bu teleqramı eyni ilə S.Kirov bir həftə sonra A.Myasnikova da göndərmiş və onun sonuna əlavə etmişdi: "Kadrları möhkəmləndirmədən Qarabağda işləri təşkil etmək mümkün deyil".

Göründüyü kimi, 1923-cü ilin əvvəl-lərindən Ermənistandan dəvət edilən rəhbər partiya və sovet işçilərinin Qarabağda müxtəlif məsul vəzifələrə təyin edilməsi geniş xarakter almağa başladı və məhz bunun hesabına ermənilər orada vəziyyəti dəyişməyə nail oldular. Azərbaycan rəhbərliyinin belə kadr siyasi ermənilərin Dağılıq Qarabağda möhkəmlənməsinə gətirib çıxardı.

* * *

Zaqqafqaziya Diyar Komitəsinin 1922-ci ilin sonlarında yaratdığı Qarabağ komitəsi hələ 1923-cü ilin may ayının 20-də hazırlanlığı "Qarabağ məsələsinin həlli layihəsi" adlı təkliflərini iyun ayının 20-də AK(b)P MK-nin Rəyasət Heyətinin müzakirəsinə verdi. Orada göstərilirdi ki, dağılıq və düzən Qarabağ iqtisadi baxımdan bir-biri ilə sıx bağlıdır. Layihədə Dağılıq Qarabağın Ermənistana meyl etməsi bölgədə işləri lazımi səviyyədə aparan hazırlıqlı türk işçilərin olmaması ilə izah edildirdi: "Nə qədər ki, Mərkəz (Bakı - C.H.) gücünə ən böyük və ən yaxşı hissəsini neft cəbhəsinə atır və öz diqqətini başlıca olaraq Bakı və onun rayonlarına yönəldir, nə qədər ki, müsəlman qüvvələrinin böyük çatışma-zlıqları var və üç il ərzində vilayətin idarə olunmasında planlaşdırılmış işin (maarif, yer quruluşu, nəqliyyat, kooperasiya, ticarət və s.) hər hansı əlaməti belə yoxdur, nə qədər ki, Qarabağ böyük bir hissəsi öz coğrafi vəziyyətinə görə Mərkəzdən ayrılib, nə qədər ki, azlığın hüquq və mənafeyini qorumaq zəruridir, Qarabağda inzibati-idarəcilik islahatları həyata keçirilməlidir".

Kirovun sədrliyi və İnozemsovun katılıyi ilə keçən iclasda Xanbudaqov, Qarayev, Mirzoyan, Bağırov, Vareykin, Çaqın, Konyuşkin, Qasimov, Rəhmanov, Maşkeviç və digərləri iştirak edirdi. Geniş müzakirələrdən sonra bir neçə bənddən ibarət qərar qəbul edildi. Orada göstərilirdi: a) Qarabağın həm yuxarı, həm də aşağı hissəsinin bir inzibati vahidə ayrılması zəruri hesab edilsin; b) Qarayev sədr olmaqla Bağırov, Dövlətov, Mirzoyan, Xanbudaqovdan ibarət komissiyyaya tapşırılsın ki, üç gün müddətinə bu məsələni ayrıntıları ilə öyrənib bəyənilməsi üçün MK-nin Rəyasət Heyətinə təqdim etsinlər; v) A.Karakozov və X.Şadunsa təklif edilsin ki, Qarabağ məsələsinin həllinin müzakirəsində iştirak etmək üçün RKP Zaqqafqaziya Diyar Komitəsinin iclasına getsinlər; q) E.Xanbudaqov xüsusi rəydə qaldığı üçün onun rəyi protokola əlavə olunsun.

Orada qeyd olunurdu ki, "Qarabağ məsələsinin qəti şəkildə həlli üçün Dağılıq Qarabağın muxtar vahidə ayrılması haqqında Azərbaycan XKS-nin 1920-ci il may tarixli dekretinin həyata keçirilməsi zəruridir. Heç bir digər qərar Qarabağın milli azlığının tələblərini təmin edə bilməz. Əgər qeyd edilən məsələ ayrı formada həll edilərsə, biz dəfələrlə bu müzakirələri keçirməli olacaq".

Ardı var

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN «ŞƏRƏFNAME» ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

Əvvəli ötən sayımızda

Mənbələrdəki məlumatə görə 1549-cu ildə Van hakimi İskəndər paşa Kürdistan ordusu ilə birlikdə İrəvan üzərinə hücum etdi və bir çox şəhər və kəndləri qarət edib yandırıldıqdan sonra geri qayıtdı (59, 342).

Bələliklə, məlum olur ki, Osmanlı və İran dövlətləri azlıqda qalan xalqların ölkəsini qarət etməkdən başqa, həm də o xalqın varlığını məhv edirdilər. Bu iki istilaçı dövlət arasındaki müharibələr müvəqqəti surətdə dayandığı zaman belə kürd tayfaları bir-birinə qarşı qoyuldu.

XVI əsr boyu Səfəvilər hakimiyətinə qarşı çıxan kürd tayfaları Osmanlı sultanı tərəfindən, Osmanlı sülaləsinə qarşı çıxan kürd tayfaları isə Səfəvilər tərəfindən hörmətlə qəbul edilib və hətta mükafatlar alırdılar. «Şərəfnamə» də qeyd edilir ki: «I Şah Təhmasibdən üz döndərən və Sultan Süleyman Qaziye tabe olan Mahmudi tayfasının başçısı Xan Məhəmmədin maddi təminatı üçün Diyarbakır xəzinəsindən gündə 100 axca maaş təyin edilmişdir» (76, 304).

1541-ci ildə Sultan Süleyman Qazi I Şah Təhmasibə tabe olan Mukri tayfası üzərinə basqın edir. Bu basqın zamanı Ərdəlan əyaləti qarət edilir və bir çox kürd ailəsi evsiz-eşiksiz qalır. Ümumiyyətlə, kürd xalqının tarixi bu kimi qardaş qırğınları və fəlakətli hadisələrlə doludur.

Uzun zaman davam edən bu vəziyyət Şərqin ən qədim xalqlarından biri olan kürdlərin tam əsarət altına düşməsinə zəmin yaratmışdır.

1552-ci ildə Hacı bəy Dümənilini öldürən Mahmudi tayfasının başçısı Həsən bəyi, Sultan qızıl qılıflı qılıncla mükafatlandırdı. Bidliyi yazır ki: «Sultan Mahmudi tayfasına mükafat olaraq 30 min mal-davarını yaylaq-qışlaq vergisindən də azad etdi» (76, 307).

Bələliklə, sultan siyaseti qardaş bir xalqı bir-birinə qarşı qoyaraq vətəninə yaylaq və qışlağında mal-davar saxlamaq hüququ vermək onu mükafatlandırdı. Sultan Süleyman Qazi Ərdəlan əyalətini işgal etmək üçün dörd dəfə qanlı müharibə təşkil etdi. Bidliyi qeyd edir ki: «O, yalnız 19 ildən sonra 1561-ci ildə Ərdəlan əyalətini Osmanlı torpağına qata bilmüşdür» (76, 84-87).

Sultan hökuməti kürd tayfa başçılarına öz irsi əmirlik hüququnu vermək üçün onu əvvəl Səfəvilər dövlətinə qarşı basqına göndərir və müvəffəqiyyətlə qayıtdıqdan sonra, əmirlik hökmünü verirdi. 1563-cü ildə vəzir İskəndər paşa Heqari əmirliyini Zeynal bəyə vermək üçün onu Azərbaycanda yaşayan kürd tayfalarını qarət etməye gönderdi. Zeynal bəy Salmas nahiyyəsində qardaşı Bayəndur bəylə üz-üzə gəldi. İki qardaş arasında baş veren müharibə nəticəsində Bayəndur bəy məğlub oldu. Kürdlərdən çoxu öldürdü və əsir alındı. Bidliyi göstərir ki: «Zeynal bəy böyük qənimetle vəzirin yanına gəldi və bələliklə də, Heqari əmiri təyin oldu» (76, 101-102).

Kürd xalqı üçün nisbetən sakit həyat II Sultan Səlim zamanında (1566-1574) mümkün olmuşdur. Çünkü onun dövründə Osmanlı-İran müharibələri baş vermemişdi. Lakin III Sultan Muradın zamanında (1574-1594) kütləvi kürd qırğını və Osmanlı-İran müharibələri yenidən başladı.

III Sultan Murad Səfəvilər dövlətinin zəifləməsindən istifadə edərək Azərbaycan ərazisində yaşayan kürdləri Səfəvilər əleyhinə qaldırdı. O, həmin işin icrasını Van əyaləti bəylərbəyisi Xosrov paşa tapşırırdı. Paşa Azərbaycanın Salmas, Xoy, Urmu rayonları üzərinə basqın təşkil etdi, sonra isə Sulduz, Miyandab və Marağa ətrafindəki kürd tayfalarını İran dövləti əleyhinə qaldırdı.

Həmin ildə Heqari əmiri Zeynal bəy təkrarən

Azərbaycan kürdlərini qarət etməyə göndərildi. Zeynal bəy Mərənd, Gərgər və Zünuz rayonlarını qarət edib qayıdan zaman Qızılbaşlar tərəfindən öldürülür. «Şərəfnamə» dəki məlumatə görə onun oğlu Zəkeriyyə irsi əmirlik hüququnu almaq üçün Osmanlı sarayına külli miqdarda pul vermişdir (76, 104).

«Münsaat səlatin» də deyilir ki: «III Sultan Murad xan Xosrov paşa vasitesi ilə Şərəf səfərində iştirak edən bütün döyüşçüləri, o cümlədən öz silahlı qüvvələri ilə sərhəddi qoruyan sahibi Əkrad hakimlərini də təqdir etmişdir» (98, 90-91).

Bələliklə, Osmanlı sultanları I Sultan Səlim zamanında bağlanan müqaviləyə zidd olaraq, irsi yol ilə atadan oğula verilməli olan əmirlik vəzifəsini böyük məbləğ müqabilində ya əsil varisinə satır və ya da onu osmanlı zadəganlarına verirdilər. Ona görə də XVI əsrin ortalarında Kürdistanın bir sıra əyalət və vilayətlərindəki bəylərbəyi və əmirlər Osmanlı paşalarından ibarət idi.

Bidliyi göstərir ki: «Mosul əyalətinin bəylərbəysi Əli Paşa Hezo əmirliyini əsil varisi Məhəmməd bəyə qaytarmaq üçün ondan çoxlu hədiyyələr aldı, lakin o hədiyyələr paşanın tamah gözünü doydurmadi» (76, 205-206). Van əyalətinin bəylərbəyisi Xosrov paşa Hüsnək əmiri Məlik Süleymani irsi əmirlik hüququndan əl çəkməyə məcbur etdi. Bidliyi yazır ki, o, «7 yüz min axca müqabilində Ruha əmirliyini ona verdi. Lakin sonra həmin əmirliyi də geri aldı» (76, 160).

Bəzi hallarda osmanlı məmurları tayfa başçılarından külli miqdarda pul alıb, heç köməklik göstərmirdilər. Bidliyi yazır ki: «Xızan əmiri Həsən vilayətin gözəl kəndlərini və öz irsi torpaqlarını satdı. O, əldə etdiyi pulu Osmanlı başçılarına və zadəganlarına xərc etdi, lakin yenə də özünü bir tərəfə çıxara bilmədi» (76, 216-217).

Bəzi kürd tayfa başçıları sultan qarşısında özünü doğrultmaq və sultanın qəzəbindən xilas olmaq üçün Azərbaycan ərazisinin kürd rayonlarına basqın edir və gətirdiyi qənimətlərden sultana hədiyyə verirdi. 1581-ci ildə III Sultan Murad Səhran əmiri Süleymani cəzalandırmaq istəyirdi. Bunu bilən Süleyman Qızılbaş rayonlarını qarət etməyə getdi. Bidliyi qeyd edir ki, «O, gətirdiyi əsirlərdən və çoxlu sərvətdən sultan sarayına göndərdiyi üçün sultan onu əfv etdi» (76, 279-280).

Bələliklə, Sultan hökumətinin kürd xalqına olan mənfi münasibətini bu faktlar bir daha sübut edir. Bu göstərilənlərdən əlavə, sultan Kürdistanın məhsuldar əyalət və vilayətlərini rəsmi surətdə qəsb etdi. Sonra da bir sira sənət rayonlarının vergisini özüne məxsus etdi. Bidliyinin yazdığını görə «Miyafariqin nahiyləri ilə birlikdə Cəsqə kəndində yaşayan kafirlərin vergiləri sultana verilməli idi» (76, 247). Bu kimi sənət rayonlarında cinsi vergi deyil, pul vergisi tətbiq olunurdu (76, 354).

Bələliklə, XVI əsrin əvvəllərində başlanan Osmanlı-İran müharibələri təkcə Kürdistan, Ermənistən və Gürcüstan xalqları üçün fəlakətli deyildi. O, eyni zamanda müharibə aparan hər iki ölkə zəhmətkeşlərinin də iqtisadi həyatını pozurdu. Çünkü müharibənin bütün ağırlığı xalq kütlesinin üzərinə düşürdü. Məhz buna görə də cana gəlmış xalq hökumət əleyhinə üsyən edir və hətta terrora əl atır. Türk müəllifi Vəzir xan yazır ki, 1568-ci ildə baş nazir Suqollu Məhəmməd paşa bir dəli tərəfindən öldürdü. Bundan sonra işlər artıq qarışı və islahat etmək üçün dövlət xəzinəsində pul qalmadı (128, 77). Lakin müəllif terrorçunun dəli olduğunu riyakarlıqla qeyd edir.

Hədisələrin gedisində məlum olur ki, baş nazir vətənpərvər ünsürlər vasitəsilə öldürülmüşdür. Çünkü

o zaman xalq içərisindəki üsyən hərəkatından başqa, hətta orduda da hökumət əleyhinə üsyənlər baş vermişdi (53, 432-433). Vəzir xan XVI əsrin axırında baş verən Osmanlı-İran müharibəsindən bəhs edərkən yazır: «Bu müharibə əks nəticəni vermedi. Yüzlərlə osmanlı səbəbsiz öldürüldü və dövlət xəzinəsi boşça çıxdı» (128, 93).

Ölkəni bürüyən fəlakətlər nəticəsində Osmanlı ordusu müharibə etməkdən və üsyənləri yatrımaqdan aqıdan-açıqa imtina edirdi. 1583-cü ildə III Sultan Murad, Kürdistan əmirlərini Həsən paşanın başçılığı ilə Tiflis xəzinəsini gətirməyə ezam etmişdi. Həmin səfərdə iştirak edən Bidliyi yazır ki: «Osmanlı qoşunu sayca çox, kafir gürcü qoşunu isə az idi, lakin gürcüler qalib gəldi» (78, 270-271). «Şərəfnamə» müəllifinin bu qeydi yuxarıdakı fikri bir daha təsdiq edir. Bəzi türk müəlliflərinin yazdıqlarına görə III Sultan Murad zamanında təkcə ordu sıralarında 10 dəfə üsyən baş vermişdi (53, 432-436). III Sultan Məhəmməd (1594-95-1603) zamanında isə bir sıra Osmanlı vilayətlərində və istila edilmiş yerlərdə dövlət əleyhinə üsyənlər baş verir. Sultan üsyənləri boğmaq üçün qoşun gönderdi, lakin bir nəticə əldə edə bilmirdi. Səlim Sabit yazır ki: «Qoşun üsyənlərlə qarşı qətiyyətsizlik göstərdiyinə görə islam ordusu məglub olurdu» (74, 16). Əhməd Rasim yazır ki, III Sultan Məhəmməd taxta çıxan günü xalqı qorxutmaq məqsədilə bir çoxlarını edam etdi və bir çoxlarının da qollarını kəsdi. Müəllif sözünə davam edərək göstərir ki, ölkəni idarə etmək üçün daxili siyaset bunu tələb etdi (53, 456).

XVI əsrin əvvəllerindən etibarən Osmanlı və İran dövlətləri əleyhinə baş verən daxili üsyənlərlə yanaşı kürd tayfaları da öz müstəqillikləri uğrunda mübarizə aparırlar. Bu mübarizədə onlar hətta silaha da əl atırlar. Həmin əsrədə baş verən bir sıra tayfa üsyənləri sonrakı əsrlərdə davam edən milli azadlıq hərəkatının əsasını qoydu və ona zəmin yaratdı.

Osmanlı hökumətinin kürd xalqına qarşı mənfi münasibətini türk xalqının qabaqcıl adamları böyük qəzəblə tənqid edirdi. Ziya paşa özünün «Ey məzəlum kürd» adlı şeirində yazırı:

*Iqbala, ədbarına, bel bağlama dəhrin,
Bir dairədə dövr eləməz, çəmbəri dövrən.
Zalim yenə bir zülmə giriftar olur axır,
Əlbəttə, olur o bəqanın xanəsi viran (89, 94).*

Jîyan û bi serhata azadîkarê gelê kurd Gêneral Mistefa Barzanî

Piştî Silemaniyê, gunde Barzan dibe navenda xebata siyasi li başurê Kurdistanê:

Piştî şikesta şorişa Şex Mahmudê nemir barê xebat û karê Kurdayetiyê li başûrê Kurdistanê bi yekcarî dikeve here-

ma Behdînan ku navenda rîberatîya vê xebat û hereketa gundê biçuke Barzan e. Qeza Mêrqaşor ku nahîyen Mêeqasor, Barzan û Şêrvan digire ber xwe, girêdayî wîlayeta Hewlêrê ye.

Devera Berzan berîya kû piştî çend serhildanê kurdan bi yekcarî ji alîyê rîjîmîn dagirkir ve wêran bibe, 400 gundêne awedan têda hebune û hejmara runiştvanen heremê zêdetir ji 40 hezar kesan buye. Herema Barzan û navenda wê gundê Barzan di çaxê Şex Ebdulsalamê yekem da ku di sala 1872-ê zayînî de wefat kir, ji ber ku tekeya terîqeta Neqşbendî li Nehrîyê têda bu, mîna navendeke olî û avedan ku herdem tevî mirîdên ve terîqêtê bu, tihat hesibandin. Şex Ebdulsalamê yekemîn berêvajî şêx û axayê hemdemî xwe, mirovekî dadmend û bi edalet bu. Wek jêderên bîyanî didin xuyakirin di çaxê wî da hinek karêna baş û xebatên sosyalî ji bo pêşketina jîyan û rewşa civakî hatin kirin ku ger bi pîvanêna roja îro bêñ nirkandin û şirovekirin, di wê serdemêde pir girîng bun. Ji wan karan: parvekirine zevî û erdê

çandinê bi ser gundîyan de, qedexekirina milkdarîya zêde bi şeweyêne fêodalî, qedexekirina bi zorê zûdayîna keçan û parastina siruştâ Kurdistanê anku birina dar û dirextan, şewitandina daristana û qedexekirina kuştin teyr û tiwalan, nêcîra heyvanê kovî, bêhînfireyî li hemberî dîyanetîn der û dora coxrafiya jîyanâ wan û herema Behdînan (Jîyanâ hevpar bi

Kurdên êzidî, turkmên, kildanî, yehûdî, xaçparêzên ermeni ê musliman bun û ...) jîyanâ dostanî bi hemu gelên heremê re û xala herî girîng parastina mafê gelê kurd û serkeşîya bizava netewîya kurdan di heremek coxrafiya girîngâ Kurdistanê de ku nîşana dêmokratîkbuna bîr û ramanê bireveberê Barzanî bû, tesîrek mezin li ser bizava siyâsî lolîya vê malbatê danî.

Piştî wefata Şex Ebdulsalamê yekem kurê wî Şex Mihemed Barzanî dibe cîgîre wî. Şex Mihemed piştî zewacê dibe xwenduya pênc kuran: Şex Ebdulsalam, Şex Ehmed, Mistefa Barzanî, Mihemed Sidîk û Şex Babo. Wan tevan ji desbêka xwenasandinê bu hemu awayan xebat kirin ku rîya kalkê xwe ya xizmeta ji bo gel di hemu warêni siyâsî, olî û civakî de dibomînîn.

Navdartirîn endamê vê malbatê ku tevaya temenê xwe di rîya xebata siyâsîya jib o kurd û Kurdistanê derbas kir, Mistefa Barzanî ye.

Mistefa Barzanî kîye, çikirîye û serhildana wî di dîroka Kurdistanê de xwedî rolekî çawaye?

... Jîyanâ te ji tîjî buyer, derdiberî û niştimanperwarîya Mistefa Barzanî ye heja radeyeke. Bersîva van pirsîn me bide.

Jîyanâ nemir Mistefa Barzanî, malbatâ wan û çend buyerên din di jîyanâ wî da.

Mistefa Barzanî di 14-ê adara sala 1903-an (14. 03. 1903) de le gunde Barzan hat dinê. Berîya ku ew cavên xwe bi jîyanâ dînyayê veke, bavê wî (Şex Mihemed) ji di sala 1903-an de wefat kiribu.

Li gor çavkanîyên dîrokî her çend nerazîbun (itiraz) û bizava Şex Ebdulsalam Barzanîyê duyemin li dijî Osmanîyan zêde dewam nekir, clê ev serhildan û serhildanê din yên mîna serhildana eşireta Millîyan bi serokaşa İbrahim Paşayê Millî û çend serhildanê din li heremê cuda bi cudayê Kurdistanê, bun sedemên xweşkirina zemînêya çêbuna şoreşa İtihadîyan di sala 1908-an de.

Çaxe çalakî û lîbatêni siyâsîyen Barzanîyan vedigere bo destbêka sedsala XX-an ku bi serokatîya Şex Ebdulsalamê duyemîn di sala 1907-an de bi qasî du mehan li heremê berde-wam bû. Piştî ku Osmanîyan serî h i l d a n t e k s i k a n d i n gelek kes zindanî kirin ku Mistefayê 3 salî

jî yek ji wan bu ku bi dayika xwe ve di girtîgeha Musilê de hatin girtin. Mistefa Barzanî zu tema derdê duri û xema bindestîya gelê xwe ji sê salîya, dema ku hê zarok bu di nava lepênu dujminê dagirkir da kesand. Salek piştire di çaxê hêrişâ etîhadê de gundê Barzan ket ber hêrişâ hêzîn wan yên di bin serokatiya Silêman nezif Paşa

da. Ji ruyê neçarıya Şex Ebdulsalam Barzanî pêna xwe bo Seyîd Tehayê Nehrî dibe û di gunde Rajan li herema Mirgever (wilayeta Ûrmîyê - Rojhîlatê Kurdistanê) dimîne û bi hevkariya serokê Kurd nemir Simkoyê Şikak bi karbidesten Rusan re dikeve nava peywendiyen siyâsî, lê mixabin çaxe ku ew li herema Mirgever bû, ji alîye xwefiroşekî bi navê (Sofi Ebdullah) ve bi şeweywk namerdane hat girtin û ew teslimî dewlwta Osmanîyan kirin. Osmanîyan di 14-e ciraya paşîn sala 1914-an de piştî pekanîna dadgehek formaliê, Şex Ebdulsalamê Barzanî li bajare Musîlê darda kirin.

Di etmosferek wiha tîjî kîna li hemberî dewletêni dagirkir û zordarîya destgeh û berpirsyarê hokumeta Osmanî de, Mistefa Barzanî ji mîna İsmail Axayê Şikak, Şex Mehmed Berzençî û gelek serokê din yên kurd çavêni xwe bi jîyanekê tîjî êş û elem vedike û di nava malbatek olî de mezin dibe. Ev rewşa jîyanê pêşeroja jîyan û helwesta siyâsîya wî lîdîrê kurd ji dide destnîşan kirin û ew bîr û ramanê Kurdistanê bêtir di hest û mîjîyê xwe de dide perwerdekirin. Piştî ku Osmanîyan bi bêbextî Şex Ebdulsalam Barzanî şehîd kirin, Şex Ehmedê birayê wî bu rîber û serkarê herema Barzan û eşireten Barzanî. Wê demê tîmenê Mistefa Barzanî 18 salî bu. Berîya wê li gor çavkanîyên dîrokî di navbera salen 1917-a, 18 û 19-an de, Şex Ehmedê Barzanî birayê xwe yê xurt Mistefa Barzanîyê 16 salî bi Şex Ebdulrehmanê Şîrnexî rî jib o lidarxistina kar û barê şoreşek berfireh li b a k u r ê Kurdistanê dişine bajarê Muşê û ew li wir hev dîtîneke bi Şex Ebdulqadirê Nehrî û Şex Seîde Pîran re pêk tîne. Herwiha Şex Ehmed bi şeweyek nîhinî ji sala 1920-an û pêde bi Şex Mehmed Berzençî û

Simkoyê Şikak re ku sergermî xebeta li dijî her du dewletêni Îraq û Îranê bun, dikeve nava tekîlîyê politik. Mistefa Barzanî ji çaxê li xwe famand, zû bi bindestî û tepeserîya gelê kurd hesîya. Wî dixwest bi hevkariya birayê xwe Şex Ehmed, xelekêni zincîra hereketa kurdî bi rék û peki bidomîne.

Herwiha Mistefa Barzanî ji temene 15 saliya xwe û pêde bo kar û barê parastina hoza Barzan li dijî desthilatdarîya dewle-

ta navendîya Îraqê û hozên çiran, roj bi roj wekw şervanekî zîrek erk û wezîfe yê n zêdetir li ser milîn xwe hîss dikirin.

bi hêzîn Barzanîyan re ketine nava şerîn gîran ji, tê dîtin. Serlesker Teferuşyan, Hesen Erfeî û Rêzim Axa di pirtukên xwe de vê rastîye diselminin.

Sala 1919-an Mistefa Barzanî li ser biryara birayê xwe Şêx Ehmedê Barzanî dema ku xortekî 19 salî bu weke ferman-darekî şervan û şareza, bi hêza xwe wê ji bo hevkariya xebatkarên şoreşa Şêx mehmudê Berzinçî xwe gêhand herema Silêmaniyê. Hêza wî bû du qoli ku hallikarı ji qolla Piyaw û koma din jî ji navçeya Balek de derbas bun. Ew herçend di rê de rastî şerî bi eşîretên hevkariyê inglîzan re rast hatin jî, lê bi fidakarîyê mezîn û şehîtbuna çend şervanê Kurd wan xwe gêhandin herema Silêmaniyê. Mixabin berî ku ew bigêhin wê derê şoreşa Şêx Mehmude Berzençî jî bi dîlî ji Kurdistanê hat dur xistin. Mistefa Barzanî bi ve kiryara xwe da îspatkirin ku pêvista her kes bi şeveyek netewî nêzî pirs-gireka gelê xwe bibe.

Kurdistanê (Mihabad 1946) de jî Melle Mistefa Barzanî sînorê destçêrikî bi fermî nas-nekirin û xwe gêhand paytexta komara bajarê Mihabadê. Ev nîsanek ji bo selmandine ve rastîya dîrokî bu ku di navbera

hemberî hêza dûjmin bi temamî hatibu eskere kirin.

Lê şerî herî mezîn ku nemir Mistefa Barzanî hertim di jiyana xwe de bi serbilindî û şanazî behs li şer kirîye, şerî bi navê (Dole Vajî an ji Dola Vajîya yê ku di rojê 3 û 4-ê 02). Şûbatê sala 1931-an de li Dola Vajîya li hemberi artêşa dewleta Îraqe

Îraqe bi hevkari û piştgirîya hêza esmanî û leşkerîya dewleta kedxara Brîtanîya, hêrişek giran bir ser herêma Barzan. Gundê Barzan ku wek navendeke rîbaratiya şoreşa Kurdan dihat hesibandin, bi giranî hat bom-barankirin û her çend Barzanîyan bi mîranî berxwedan kirin û di destpêkê de

gotubêjîn dîplomatîk bo bajarê Musilê hat vexwîndin, lê berpirsiyârên dewleta Îraqe li wur Barzanî girtin û bi kiryareke durî exlaqe mirovanatîyê walîyê Musilê ye wê çaxê xwest ku bi dayîna jehrê, wi ji holê rake, lê Mistefa Barzanî piştî du hefteyan ku ketibu hale bêhîşyê, ji mirinê rizgar bu.

Îraqê de, ji bajarê Silêmanîyê bajarê Sînoyê li Rojhilatê Kurdistanê kîrin. Di wan mercen nazîk û hessas de vegera Mistefa Barzanî ya ber bi Kurdistanê tîrs û xofek mezîn xiste dîlê karbidesten herdu dewletan her yekî bi qasî 50.000 dinaran ji bo kuştin an ji anina serê Barzanî dan diyarkirin. Xuyaye ku ev hejmîra bilinda diravê ku ji bo serê Barzanî hatibu diyarkirin, giringîya xebat û bizava Kurdan ya di bin serokatîye Berzanî di wê demê de dide eşkere kîrin.

Bi hezaran sal e ku kurd bona azadîyê şer tike

Lê Mistefa Barzanî piştî jîyana rewşa wan salênu ku li durî Kurdistanê û di bin çavderîya berpirsiyârên dewleta Îraqe de derbas kîribû, vê carê bi hurbuni xebiti ku hêzek leşkerî ya rîkubêk li dora xwe bicivîne. Ji bona wê jî di 28.07 Julaya sala 1943-an de bi awayekî nîhînî ji rojhilatê Kurdistanê vegevî cih-warê bav û kalênu xwe Barzan û di demek kurd de karê zêdetir ji du hezar (2000) pêşmerge û şervanê mîrxas li dora xwe kombike. Bi vî rengî Mistefa

Jîyan û bi serhata azadîkarê gelê

Kurdan de hevgirtinek bîhêz pêkhatîbu. Lê mixabin merc û rewşa sîyasîya cîhanê, dîroka Kurdan ber bi rîyek din ya berovajî berjewendîyê Kurdan ajot.

Yekemîn serhildanû şoreşa Barzanî di roja 9-e Sibata sala 1931-an (09.02.1931) de bi besdarbuna 80-ê şervanê Kurd di bin serokatîye Mistefa Barzanî de di şerekî bi navê (Berqê Begê) li diji artêşa Îraqê destbekir. Di vî şerî ku piştîre di domandina qedera sîyasîya Kurdên başurê Kurdistanê de rolekî girîng list, hêzên artêşa Îraqe bi giranî li hemberî şervanê kurd şikestê xwarin û xisarek canî û maddî ya zêde bi dewlta Îraqe ket. Li hemberi şehîdbuna 5 peşmergeyê Kurd û birindarbuna hejmarek kêm ya şervanê kurd, artêşa dewleta Îraqe 126 kuştî û bi sedan birîndar li pey xwe hîstibun.

Ev tê wê wateyê ku di çaxê serhildanû sala 1931 û 1932-an de êdi tiwan û hêza Mistefa Barzanî wek rîberekî şareza li

gewimî. Di şere Dola Vajîya de Mistefa Barzanî yê 28 salî bi wan şareziyênu ku li ser taktikêni şerî partizanî hebun, karî bi hewkarîya şervanê xwe 235 esker û fermandarê artêşa dewleta Îraqe bikujin û bi sedan kes jî hêzên dewletê jî di vî şerî de birindar bun. Ev di helakî da bu ku ji şervanê Barzanî tene 12 kes hatibun şehîd kirin. Di vî şerî da jî ber wan hêriş û berwanîyen ku li gor zanist û takîtkîn şer bênumune bun, stérka şansê Mistefa Barzanî wek rîber û serleskerê kû jê hatî roj bi roj gaşter bu û wî karî di nava Kurden hemu Kurdistanâ mezin da hêzek menewi ya bilind biafirîne. Bona wî vî şerî ne tenê di nava Kurdan de belkî di nava medya dewletê cîran û cîhanî de ji dengekî bilind veda. Ji bona bêtir nasandina van calakîyen dîrokî li ser hereketê Barzanî pewîştiyek girîng bi lêkolînên akadêmik û zanistî heye.

Bihara sala 1932-an artêşa

rûpelê durketin û derbiderîyê vedibe û jîyanek tijî êş û buyer di nava Kurden başûrê Kurdistanê de dest bêdike. Dema ku Mistefa Barzanî ev bêbextîya dewleta Tirkîye dît, ji wir ber bi cîyayê Kurdistanê çu û xwe teslimî dewlwta Îraqê nekir. Lî li ser daxwaza Şêx Ehmed, Mistefa Barzanî jî xwe gihad cem birayê xwe (Şêx Ehmed) yê ku di girtîgeha bajarê Musilê de bu. Mistefa Barzanî herçend dizanî ku jîyanek tal û nexwes li benda wî ye lê ji ber tewazî û qanunê malbatî, bi kîfxwesi jîyana girdigehê ji xwe re hilbijart.

Sala 1932-an di çaxê jîyana hêsîrî û dilketîda Barzanîyan dê, dewleta Îraqe bi rînmûnîya axayê xwe yên Brîtanî Şêx Ehmed, Mistefa Barzanî û malbatê Barzanîyan berê şandin bajarê Musilê û piştîre jib bo Nasirî, Kifî û Pirde (Alton Koprî) û di dawîyê de ji bo Silêmanîyê sirgun kirin.

Di dawîya bihara sala 1936-an Mistefa Barzanî jî bo

hinek serkeftin bi dest xistin lê nikarin li hemberî hêza pircek û cebilxanê û firokên şer yêngî Ingîlîz, li berxwe-bidin. Piştî we buyerê Şêx Ehmed û malbatê Barzanîyan neçar man di havîna sala 1932-an de derbasî bakure Kurdistanê bibin. Lî bihara sala 1933-an dewleta Tirkîye Şêx Ehmedê Barzanî ku wê demê rîberê sîyasî û olîyê hereketê bû, bi çend şervanê wî jî Tirkîye teslimî dewleta Îraqe kirin. Ji vê tarixê û pêde di dîroka serhildanû Barzanîyan de

axa bav û kalênu xwe Kurdistanê dijîn. Kesênu ku li ser erdnîgarîyê bedew û rîngîn jîyanê derbas bikin, zu bi zu nikarin fîrî jîyana dûrî coxrafiya Kurdistanê jî bibin. Bi wateyek din jîyana durî cîya û newelên Kurdistanê jî bo Kurdan pir nexwes e û malbatê wan yêngî Kurdistanê hatin durxistin, li benda derfetek bicuk bun vegevin welatên xwe Kurdistanê.

Serê cîhanê yê duyemîn Pirsgireka Kurd u Doza Mistefa Barzanî:

Serê cîhanê yê duyemîn derfetek girîng ji liv û xebata sîyasîya kurdên başur û rojhi-1 a t ê Kurdistanê re afirand ku di warê ramyare (politîk) de ji bo netewa xwe karekî bikin.

Sala 1943-an partiya Hîwa bi serokatîya nemir Refiq Hilmî xebatek nîhînî û bi dîsplin di bajarên Îraq û Kurdistanê de dîan meşanîn. Berpirsiyârên partiya Hîwa ji bo berfiehkîna kar û xebata xwe ya sîyasî û leşkêri ku bikaribun ji hêz a serleskerê şareza mîna Mistefa Barzanî û şervanê wî mifayê wergirin di 12.07 Ji sala 1943-an de orqanîzasyona nîhîniya endam û sempatêni partiya Hîwa, Mistefa Barzanî piştî 10 salan derbiderî û jîyana hêsîrî ya di destê karbi desten dewleta

Barzanî serhildanû xwe ya duduyan di Julaya sala 1943-an de da destpêkirin û şoreşa Barzanî ya duyemîn ji heyâ bihara sala 1945-an berdawam bu. Di vê serhildanû da ji Kurdan li hemberi hêzên dewleta Îraqe gelek serkeftin bi dest xistin.

Di çaxê şoreşa Barzanî ya duyamîn de ji 2-ê Oktobra sala 1943-an heyâ 10-ê Novambra sala 1943-an dijwartirin şerîn bixwîn di navbera hêzên Kurd û hêzên

dewleta Îraqe de qewimîn ku di tevaya şerîn çêbuyî de rejîma Îraqe rastî xisarek mezîna maddî û mrovît bu û bi hezeran leşkeren wan canê xwe ji dest dan.

Di dîroka azdixwazîya gelê kurd ya li Başûrê Kurdistanê şerên şoreşa Barzan ya duyemîn an ku şerên Şaneder, Xêrizok, Gurêtû, Mezinê û şere Meydana Morîkê cîhekî girîng digirin ber xwe. Îdî ji wê şoreşa duyemin û pêda mora netewayîtî bunê bêtir zêdetir ruyê xwe di herekeâ Barzanîyan de daxuyakirin û partîya Hîwa û hemu efser û serleskerên Kurd ku di nava artêşa Îraqe de mijulî xizmete bun bi rihek niştimanperwerî piştgirîya vê serhildan û bizava netevi kirin. Xisara mali û canî ya ku dewleta Îraqe li hemberî şervanên Kurd tuş bibu ew neçarkirin ku di 29-ê Novembera sala 1943-an de dawa gotubêjê ji seroke hereketê Mistefa Barzanî bikin.

Di 15-ê çirîya paş sala 1945 (15.01.1945) - an de encumena Azadîyê hat pekanîn. Desthilatdarîya Îraqe li derfeteke digerîyan ku hêzên xwe xurd û berfireh bikin û bi derbeyeke yekcarî şoreşa Barzanî tekbişkîne, lê Kurdan ji bawerîya xwe bi desthilatdarîya Ereban

pêşket, dewleta Brîtanya dîsan bi piştgirîkirina ji dewleta Îraqe, careke din qedera sîyasiya Kurdên Başûre Kurdistanê guherand. Lî idî navê Mistefa Barzanî mîna xebatkar û serokekî qehreman li her dera Kurdistanê bi camêrî belav bubu.

Barzanî û Komara Demokratîka Kurdistan (Mihabad 1946):

Piştî şerê bi navê Meydanê Morîkê dewleta Îraqe bi hevkariya hêza esmanîya Brîtanya ku jib o berjewendiyê xwe yên aborî hemu yasa û qanûnên mirovanetiye bînpê dikirin, karê Barzanîyan tuşî sikeşte bikin û newekhevîya hêzen her du alîyan, Şêx Ehmed û Mistefa Barzanî neçarkirin ku bi bîryarek nu di 11-ê Oktobera sala 1945-an (11.10.1945) de ji rîya Keleşîn ya nezîkî bajarê Sînoyê bi armanca hevkariya komara Demokratîka Kurdistan bi hejmarek mezin xwe bigîhînîn Rojhîlata Kurdistanê û malbatê Barzanîyan li heremên Mirgewer, Tirgewer, Sino,

serokatîya her sê efsîrên başurê Kurdistanê B e k i r E b d u l k e r î m , Mistefa Xoşnav, Mîrhac û Reis Îzzet di bin berpirsiyariya wî de bun. Damezirandina Partî Demokratî Kurdistanî Îraq, T e k ç u n a K o m a r a Kurdistan û Mêsa dîrokî ber bi Sovyêtistanê:

Salakê piştî damezrandina Partî Demokratî Kurdistan (piştî Partî Demokratî Kurdistan Îran) piştî şêwra ku bi Pêşêvaye Şehîd Q a z i Mihemed û karbîdestê komara demokratîka Kurdistanê re hatkirin, di 16-ê Augusta sala 1946-an (16.08.1946) de Partî Demokratî Kurdistanî Îraq ji di

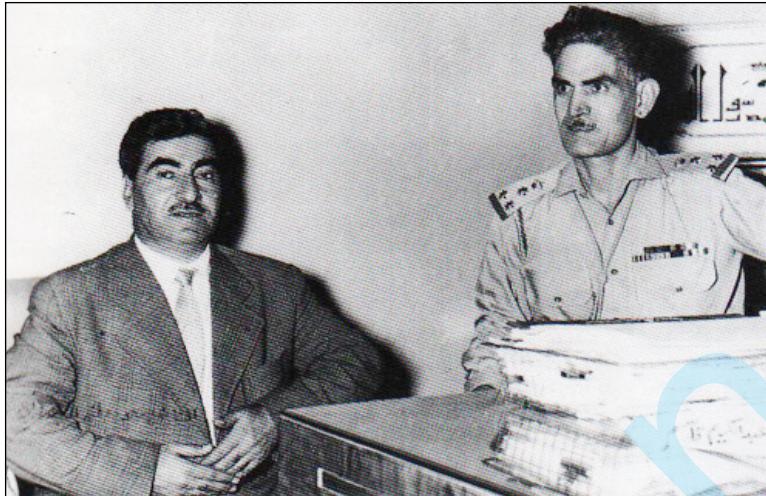

caşen ku hevkariya dewleta Îranê dikirin, şerê Nêrgî an ji Berêzer(li Mirgewer) çêbu ku Mistefa Barzanî bi xwe ji di vî şerî de bi sivikî birîndar bu. Ji ber

mene, lê li ser vê axa xwe em mehkumî, mirin û revê ne û dagirkirê Kurdistanê nahêlin em li ser axa xwe di rihetîyê de bijîn. Guneha me tenê Kurdayetî ye, hişyar bin û eme biser bikevin, cimkî em ji xwe re dixebeitin...!(Mistefa Cihangîr Şafî yet ji wan 502 kesan bu ku bi serok Barzanî va çubu Sovyetistanê).

Hereketa Barzanî û şervanên wî ber bi sînore Îran û Yekitîya Sovyêtî didome û ew ber bi heremê Maku dimeşin. Di 9-ê heyâ 11-ê Gulana sala 1947-an de şerên mezin û berfireh di deşta Makuyê û çiyayê derdora wê de sê roj û sê şevan bi giranî di navbera her du alîyan de berdewam bun û di vî şerî dijwar de herçend artêşa Îranê bi hemu top û tank û balefirê xwe demek dirêj bu ku amadekarîyen xwe kiribun, di her sê rojan de bi giranî şikestê xwarin û piştî ku bi sedan kuştî li pey xwe hîştin (yanî biqasî 271 kesan) bi dehan kes ji serbaz û fermandarê artêşa şahenşahî ji bi dîl ketin destê hêzên Barzanîyan.

kurd Général Mistefa Barzanî

nedihanîn. Bi vî awayî zemineya serekî din di navbera herdu alîyan de hat duristkirin. Gotubêja di navbera herdu alîyan de negîştî tu encamekê û bi sere 25-ê Augusta 1945-an (25.08.1945) hevdîtinê du alî bi dawî hatin.

Kurdan careke din di 5-ê cîriya peş sala 1945-an de (05.09.1945) di şere bi nave Meydanê Morîkê de hemasîyek dîrokî afirandin. Di vî şerî giran de artêşa Îraqe bi ji destdayîna 480 kuştî û 80 dîlan ji esker û fermandarê xwe carek din bi vê heqîqetê hasîyan ku nikare bi tenê li hemberî şervanên kurd li berxwe bide. Ji ber ku di şerî navbirî de kurdan tenê 5 kûştî û 7 birîndar hebûn û nav û bangê berxwedana kurdan li her çar perçen Kurdistanê gerîya. Îdû kurdên hemu Kurdistanâ mezîn, Başûrê Kurdistanê ji xwe re kirin Keibeşa gêhîştina xwezî, hesret û cîbicîkirine daxwazîn xwe yên netewî. Di wan salan de Mistefa Barzanî herçend hê di jîyane de bu jî Kurdên hemu dînyayê re bibu lîdêrekî efsaneyî.

Dema ku şoreşa Kurdan

Negedî û Mihabad hatin bi cîh war kirin.

Di çaxê desthilatdarîya Komara Demokratîka Kurdistanê de hêzên Barzanî di parastina dewleta Kurdi de bi hemu rengan hevkari dikirin û di çaxê komarê de bi du şerên Qurava li herêma Seqiz û şerê Milqerenî xisarek mezin li hêzên Îranê dan. Di şerê Qurava da heşte (80) serbaz û esferîn artêşa şahenşahîya Îrane hatin kuştîn û 120 kes jî bi dîl hatin girtin. Di vî şerî de ji ber ku hêza Kurdan heta yek kuşî jî nedabun, tirs û wehşetek mezin ket nava artêşa Îranê.

Li ser rolê Barzanîyan di çaxê Komara Demokratîka Kurdistanê de gelek pirtuk û gotar hatine nvîsandin, lê ji wan dokumênt û nivîsên ku ji çaxê komarê mane, xuya dibe ku hêza Barzanîyan rolekî mezin di parastina dewleta Kurdan de listîye. Li ser vî esasî ji sê mehan piştî ragehandin û ilankirina Komara Kurdistan, Mistefa Barzanî bu Gêneral Barzanî û mîna serlesker û berpirsiyarekî hêza artêşê û sê tipan bi

bin serokatîya Gêneral Mistefa Barzanî de ji bo bizava Kurdên Başûrê Kurdistanê hat damezrandin. Piştî ku di dawîya sala 1947-an de komara Dêmokratîka Kurdistan têkçu, Mistefa Barzanî bi hisyarbunek zêde xebitî ku li hemberî dewletta Îraqe berxwedanê bike û bê zerer û zîyan ber bi sinorê Kurdistanâ Başûr û Bakur hereket bike.

Di 31-ê Adara sala 1947-an de dema ku Mistefa Barzanî û şervanên wî pêhesiyank û Pêşewa Qazi Mihemed hat idamkirin, xemgîni û bêdengîyek mezin ket nava wan.

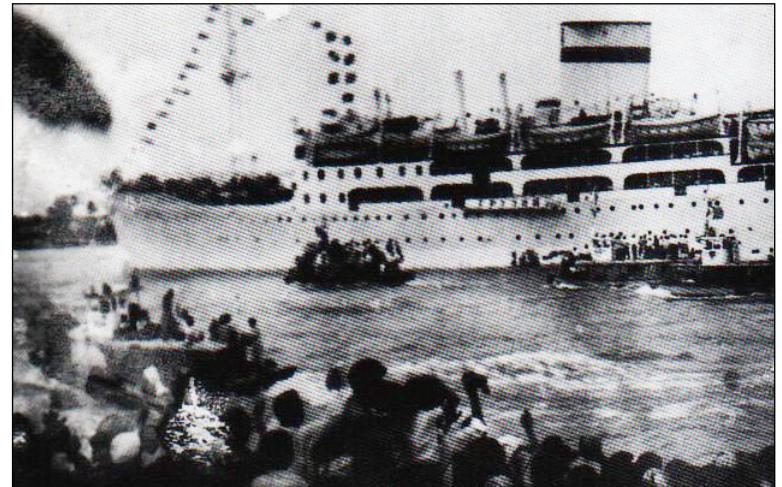
Di 15-ê nîsana sala 1945-an de hemu malbatê Barzanîyan bi serokatîya Şêx Ehmedê Barzanî vegevîn. Başûrê Kurdistanê û xwe teslimî berpirsiyaren dewleta Îraqe kirin. Mistefa Barzanî jî meşa xwe ya dîrokî di 6-ê gulana sala 1947-an de ber bi Yekitîya Sovyêtî, da destpê kirin. Lî meşa wan ya xwe va ji Mihabadê derketin û di yekemîn hefteya meha Adara sala 1947-an de serê Nalosê di nawbera her du alîyan de anku hêzên Kurd û Îraniyande qewmi. Ji wê û pêda heyâ dawîya Adara sala 1947-an şerên Gucar (gundeki herêma Mirgeber), enîya Sîno û Negedî, şerê Qarnê li herêma Xanê û şerên Ewrîsî û Helec li herêma Mirgeber ku di tevaya şeran de hêzên Îranî bi berxwedaneken mezina hêzên Barzanî re ru bi ru mabun, di navbera her du alîyan de qewmin.

(Despêk hejmara buhûrî)

Di 3-ê Nîsana sala 1947-an (03. 04. 1947) di navbera hêzên Barzanî û artêşa Îranê û

şertên nebaşen hewayê (etmosfer), destpêka biharê serok Barzanî û şervanên wî di 19-ê nîsana 1947-an de neçar man ku vegerin nava axa başurê Kurdistanê. Lî zexta dewleta Îraqe û hêsbûna Şêx Ehmedê Barzanî û malbatê Barzanîyan, Melle Mistefa neçar kirin ku bi hêzek taybetî ku ji 502 pêşmergeyên herî mîrxas pêkhatibu di 25-ê Nîsan sala 1947-an (25. 04. 1947) xwe bigêhîne gundê Bayê li bakure Kurdistanê.

Lî artêşa dewleta Tirkîyê ji li hemberî hatina wan kete nava tevgerê û ew neçar man 2 roj piştî anku di 27-ê nîsana sala 1947-an de xwe bigêhînin gundê Cermê (ji Cermî) û Bedkarê li rojhilate Kurdistanê ku dikevin

jîriya çiyayê Şehidan. Li wê derê li şerê çiyayê Xehîdan Mistefa Barzanî bi dengeki xemgîn û bihêz wiha got:

Gelî pêşmergeyey!! Binêhirin, ji şerê vî çiyayî em golla Wanê û Urmîyê her duyan jî dibînin, her du jî cîhwarê herî kevnare jîyana bav û kalên

Di 18-ê hezîrana sala 1947-an (18.06.1947) de Mistefa Barzanî piştî 51 rojan meşa xwe ya dijwar, şervanê herî dawîyê ji 502 servanên hêza xwe bu ku ji rubarê cema Erezê derbasî nava axa Sovyetistanê bu.

Jîyana li Sovyêtistanê û sîyaseta Baqîrov li hemberi Barzanîyan:

Di 29-ê ilona sala 1947-an de Gêneral Mistefa Barzanî û cend kesen derdora wi bi destura dewleta Sovyestistanê pisti 40 rojan ji bajarê Nexçewane ber bi Baku paytextê komara Azerbaycanê hatin veguhastin.

Di 19-ê çilayê paş sala 1948-an (18.01. 1948) dê di konfiransa giştîya ku ji alîyê Yekitîya

Jîyan û bi serhata azadîkarê gelê kurd Gêneral Mistefa Barzanî

Despek 9

Baqîrov (Serokkomarê wê demê yê komara Azerbaycanê) ji destpêka hatina hêzên Barzanîyan bi helwestek şovêniştî dan û standin bi wan re dikirin. Xuyabu ku ew ji di bin tesîra desthilatdarê komara Tirkîyê de mabu ku hebuna netewa kurd înakar dîkin û Kurdistanâ bakur di wan salan de di bin sîya esmanekî reş û bi goman de mabu. Bona hebuna Kurden komara Azerbaycanê jî ku bi hejmara xwe ji kurdên komara Ermenistanê zêdetir jî bun, ji alîyê desthilatdarê komara Azebaycanê ve dihat înakar kirin.

Li ser helwesta nifşparêziya Baqîrov di 29-ê Tebaxê 1948-an de Barzanî û hevalên wî ji bajarê Baku ber bi Taşkend (paytextê komara Uzbékistanê) hatin veguhastin û li nêzî wî bajarî hatin bi cîh war kirin.

Di 13-e Adara 1949-an de bi pilan û komployen Baqîrov û bi destura berpirsyarên para parastina Yekîtiya Sovyetistanê M. Barzanî ji hevalên wî cuda kirin û li herêma derya Ûral bi awayekî desteser(dest bi ser) û di bin çavderîya tund û tûj de, demeke dirêj jîyana xwe derbas kir. Lê karbidestên Sovyetistanê di 9-ê ilona sala 1951an de

û çend caran ji wan bi hevre hevdîtin pekanîn. Di çaxê desthilatdarîya Xuruşov de rewşa sîyasî û jîyana Barzanî û hevalên wî hinekî baştir bibu.

Desthilatdarîya Ebdulkerîm Qasim, vegeera serok Barzanî bo Îraqê û Beesî:

Piştî ku di 15-ê tîrmehê sala 1958-an de komek ji efserên Îraqî bi serokatîya Ebdulkerîm Qasim desthilatdarîya xanedana paşayên Haşimî û Nurî Seid bi zerbeyek eskerî ji holê rakirin, di 6-e çiriya pêş sala 1958-an de Mistefa Barzanî piştî 11 sal û nîvan derbiderî û jîyana durî Kurdistanê, li ser vexwesdina Ebdulkerîm Qasim vegeerîn Îraqê û li Bexdayê bi cî û war bun. Pêşwazîya ku di çaxê vegeera serok Barzanî de ji alîyê kurd û ereban ve jî hat kirin, pir germ û buyerek dîrokî bu. Mistefa Barzanî pir xebitî ku xwe bi şert û mercen rewşa sîyasîya Ebdulkerîm Qasim re biguncîne û heta hinek gotinê wî hebun ku gele kurd hez nedikir û bi başî nedidîtin ku serokekî mîna Barzanî ji Qasim re bêje:

"EZ xwe bi serbazekî we dizanim"

Lê Barzanî bi van gotinan dixwest xurtura efferekî xwedî desthilat, têr bike û gelê Kurd û ereb di nava aştiyê de bi hevre

ji Bexdayê vegeerî Barzanî û mijulî kar û bar destpêka şoreşek din ya li dijî dewleta Îraqê bu.

Di hemu hevpeyvînên ku gêneral M. Barzanî bi rojnamevanê biyanî re pêk anîne, ew hertim li ser biratîya gelan û jîyanek tijî aşti bê sazkirin.

Barzanî di hevpeyvîneke xwe de dibêje:

"Em aştiyê dixwazin û bila şer bi dawî be ku kurd û ereb bi awayekî birayane û di nava aştiyê de bi hevre bijîn...! (Ji hevpeyvîneke têlêvîzyonî ku rojnamevanekî Înglîzî pere çêkirîye).

Di 11-ê iluna sala 1961-an de Mistefa Barzanîye nemir soreşa xwe ya ku 14 salan berdewam bu li dijî rîjîma Ebdulkerîm Qasim û Beesiyênu ku piştî wî hatin, dadestpêkirin. Mezin buna Mistefa Barzanî di vê rastîyê de yê ku wî karî bi xebat û çalakîyên xwe ji serokatîya hoz û eşiretekê, sal bi sal ber bi pêşve bimeşe û di nava dîroka xebata bi şan û şerefa netewa Kurd de weke serokê neteweke bê hezkirin. Di wan salan de Mistefa Barzanî wek nunerê pirsgireka millîya Kurd li hemu cîhanê dihat nasandin. Ji bona wê jî başurê Kurdistanê bibû qada hevdîtina rojnamevan û sîyasetvanê biyanî bi serokê Kurd Mistefa Barzanî re.

Di 8-ê Sibata sala 1963-an(08. 02. 1963) de rîjîma Ebdulkerîm Qasim bi alîyê Beesîyan ve hatibu lidarxistin, tekçu û Ebdulkerîm Qasim hat kuştin. Barzanî ji bo ku di wê dema dijwar de azadîxwazên kurd û ereb bi destê Beesîyan neyîn kuştin, derîye Kurdistan û heremên azadkirî ku di bin desthilatdarîya partîya wî de bun, ji wan re vekirî hîşt û bi vî awayî gelek kesan cane xwe ji destê Beesîyan rizgarkir. Di wan rojîn hessas de ku Bexda bibu qada tolhildana Beesî û alîgîrîn rîjîma Ebdulkerîm Qasim, ev sîyaset, durdîtina û mîrxasîya Mistefa Barzanî carek din hîzr û ramanê mirovhezîya wî ji herkesî re dan ispatkirin.

Piştî ku ji salên 1963-an heya Sibata sala 1968-an desthilatdarîya Îraqê di navbera Ebdulselam Arîf û Beîsîyêne de dest bi dest dibu, wan piştî ku hemu dijberen xwe serkutkirin, vê carê berê xwe dan Kurdistanê û heya Adara sala 1970-an şerrîn dijwar di navbera herdu alîyan de qewmîn. Piştî xebata salên giran di 11-ê Adara sala 1970-ê de li pey gotubêjîn dur û dirêj di çarçoveya desthilatdarîya Îraqê de otonomî ji Kurdên Kurdistanê re hat

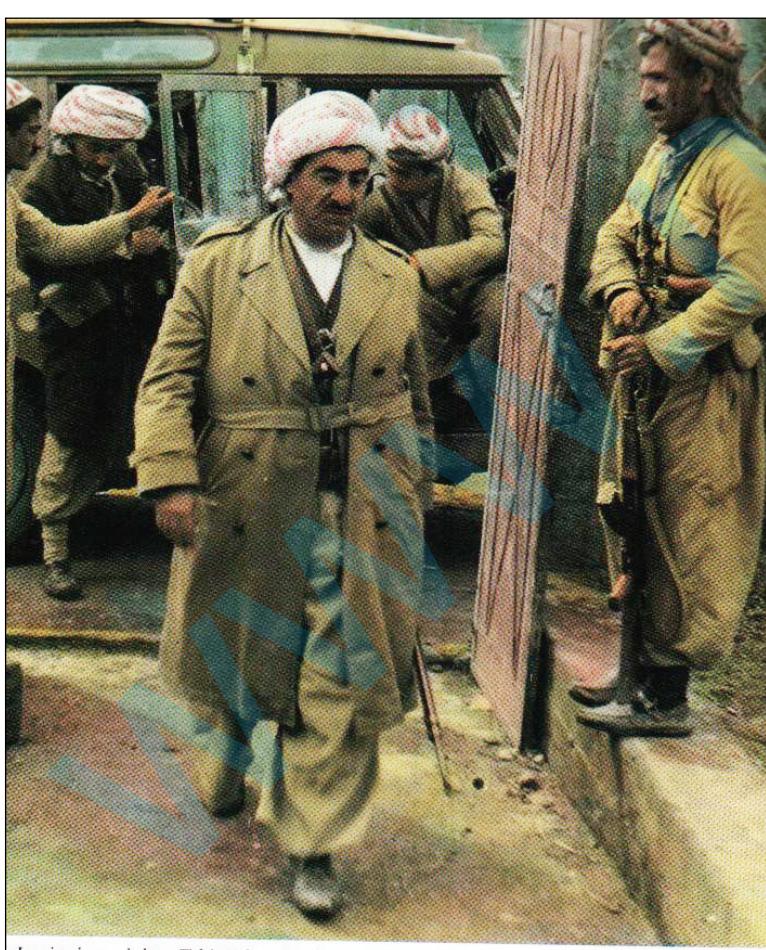
dîyarkirin. Xuyabu ku Beesî di vê bîryar û lihevhatinê semîmî nebun û li benda derfeteke bun ku kar û barê xwe yê desthilatdarîye rîk û pêk bikin û piştre dîsan bi Kurdish re bikevin nava şer û hereketa Kurdistanê bi yek carî bifetisînin.

Ev sirra wan bi kiryareke hovane zu ji Kurdish re eşkera bu. Yanî dema ku di 29-ê ilona sala 1971 an(29. 09. 1971) de istîxbaratara Îraqê bi şandina çend kesen di kîncen meletîyê de xwest ku rîberê şoreşê Mistefa Barzanî bikuje û ew di vî karê xwe de bi ser neketin, careke din şerîn dijwar di navbera herdu alîyan de dest pêkirin. Vê carê dewleta Îraqê xebitî ku bi hevkarîya hêzek sîyemîn şoreşâ Kurdish tuşî şikeste bike. Şer di Adara 1974-an de bi germî li hemu heremên başurê Kurdistanê dest pêkiribû. Di Adara sala 1974an de dewleta Beesiyênu û qanuna xwe ya otonomîye û ilam kirin. Lê Mistefa Barzanî ji ber mesela Kerkuk, Xaneqîn û Musilê qanuna otonomîya ku dewletê û ilam kiribû, nepejirand û ew otonomîya Beesîyan otonomîyek leyîskî bi nav kir. Ji bona wê jî di Çirîya pêş sala 1974-an de bi qasi 17 mehan conta Beesîyan bi hemu şeweyen hovane, hîrişî ser gund û bajarê Kurdistanê kirin. Bi vî rengî Beesîyan mirin, reşerojî û derbiderî li hemu Kurdistanê direşandin. Wê demê jî cîhan li hemberî van kiryarê Beesîyan kerr û bêdeng bu û xaça sora(Heyva Sor) cîhanî ji bi cî şeweyan hevkarîya kurdan nekirin, ji ber ku ew ji di bin tesîra dewleta Îraqê da mabun û ev jî berêvajî zagonê vê rîexistina cîhanî bu. Di nasandina pirsgireka Kurd de şoreş û xebata Barzanî rolekî bercav list.

Peymana Elcezayer, rewşa doza şoreşâ Eylülê û Wefata Serok Barzanî:

Di 6-ê çiriya pêş sala 1993-an termê serokê Kurd Mistefa Barzanî û kurê wî nemir Îdrîs Barzanî ji gundê Helecê yê di herema Mirgewer de vegerandin cîh warê bav û kalên wî herema Barzan. Mistefa Barzanî di dîroka sîyasîya gelê Kurd de buye nirxekî gelemparî û wek lîdîr û serokekî doza bi şan û şerefa Kurdistanê hê jî di dilê gelê xwe da dijî.

Amadekar:
Tahir Silêman

careke din Mistefa Barzanî bijîn. Di destpêkê de Ebdulkerîm Qasim wusa da dîyarkirin ku Îraq welatê kurd û erebeye û gel li benda rojîn xweş bu ku du netewe bikarîbin di aşti û wekheviyê de bi hevre bijîn. Lê alîyê Kurd û Ebdulkerîm Qasim li ser pirsgireka Kurd li hev nehatin û di Adara 1961-an de Melle Mistefa Barzanî bi yekcarî

Di 5-ê Adara sala 1953-an de Josef Stalin mir û Xuruşov wek sekreterê giştî û serkarê Yekîtiya Sovyetistanê ji alîyê Partîya Komünîst ve hat hilbijartîn. Li gor telîmata Xuruşov, Barzanî li paytexta Sovyetistanê (Moskovayê) hat bi cîhwar kirin

Bu mîdyên) û girêdana peymana Elcezayîr lihev hatin. Mihemed Riza Şahê Pehlewî ku ji alîyê Rojava û Amîrîka ve wek jandarme Rojhilata Navîn dihat hesibandin, mezintirin xiyaneta dîrokî li Kurdish kir. Piştî wê bi sedhezaran Kurd ji başurê Kurdistan mişextî Rojhilatê Kurdistanê bun ku li seranserî Iranê wek penaber ji Kurdistanê hatin durxistin. Durutîya şahê Iranê ku xwe warsê tac û textê padışahiya hemu Arîyan dihesi band, ji dîrokê re eşkera bu. Wi bi vê peymana bi Beesîyan re bi cîhana sîyasetê da selmandin ku bizava nemir Barzanî bandorekê mezin li ser Kurdish Rojhilatê Kurdistanê jî hişîye û ev bizav ji bo desthilatdarîya wî ya paşerojê li Iranê ji metirsyek mezin bu.

Mistefa Barzanî piştî ku li bajarê Kereçe hat bi cîh kirin, di hemên salê de çu Amîrîka û di 1-ê Adara sala 1979-an dema ku gelê kurd piştî tekçuyîna rîjîma sîtemkara 2500 salîya Şahenşahî li Iranê li bendê bun ku Mistefa Barzanî vegere Kurdistanê û şoreşek nu li dijî dewleta Îraqê bide dest pêkirin, bi nexweşîya kanserê li nexweşxaneyeke Amîrikayê wefat kir.

Di roja 5-ê Adara sala 1979-an de termê Mistefa Barzanî bi merasîmeke li bajarê Sino ku bi sedhezaran kes têde beşdar bubun, hat veşartin.

Lê piştî mirinê ji termê Mistefa Barzanî dîsan bu armanca komployen dewletên dagirker ku dixwestin Kurdish bi destê Kurdish bidin kuştin. Mihaciret û derbiderî li ser axa Kurdistanê heta di çaxê mirinê de ji dev ji Mistefa Barzanî bernedida.

Di 6-ê çiriya pêş sala 1993-an termê serokê Kurd Mistefa Barzanî û kurê wî nemir Îdrîs Barzanî ji gundê Helecê yê di herema Mirgewer de vegerandin cîh warê bav û kalên wî herema Barzan. Mistefa Barzanî di dîroka sîyasîya gelê Kurd de buye nirxekî gelemparî û wek lîdîr û serokekî doza bi şan û şerefa Kurdistanê hê jî di dilê gelê xwe da dijî.

Amadekar:
Tahir Silêman

Qadir Qaqax

Destpêk li hejmarêñ bîhûrî
D' hîzra HemkîdaSînemevînûs
Li ber çavêtwîSînemgeşfanûs
Dengê Sînemê bowîcengnaqûs
L' ber kîliya Hemkî Sînem gul lutûs
Mîr l'izibildana dîrokêvayrûs
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Kurdîmpirator l'demêMîdiya
Piştî j'navçûnê herkêmtirviya
Mafê wana ket bindest ûpiya
Bîn bendewarêt hersêhevsîya
ErebûFarisû Osmaniya
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Mirov l'def Xuday b'rêz û wefadar
Ekmirovûneteweûol hizar
Sera vê çendêkuştinbêhijmar
Berjwendîd'bintuxîb ûdîwar
Bo çare nakitmin heye pisyar
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Çiya çend pitir şengistê wî kwîr
Pêkhatina wîfirehû pîrrstwîr
Kumt rwit dîtin bo yêt gir û hwîr
Bilindir diyarlinêzîkûdwîr
Dê tev dewrûberbixudanîn mîr
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Kesê nizanitazadî çî ye
J' vînûjiyanêyêdabirrî ye
Mejyê wî hêştayêniyistî ye
J' wîvetepeserî azadî ye
Ji bo azadyê ne yê j' hejî ye
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Enfalberdewam jêk cuda amîr
Qe'iqa'encam da bişîrûtîr
Be'isiya bikîmya û debabêt b'zincîr
Evro İslamasiyasî b' tek'bîr
Erebînyêbo Kurdadikitbîr
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Erebû turik û farisêdagîrker
Ji milletê Kurd ew viyaye her
Kurd bo wan ebd ûxulamûnoker
Bê qeware û maf herdem jêk veder
Rêberêtolî eşîri serwer
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Ereb û Turka xwînjêkristîne
Faris ûEreb bi xwîndarîne
Turk û Farisa êkdukuştîne
Ji bo xwîna êk têhnî û bîrsîne
Belê bo Kurda dihevgorîne
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Yakîrî Etatûrkê pîrr xwînxor
Şahînsahêxwînmêjê gorbegor
Hafiz Esedê mukumdictator
Sedam Tikrîtyê bixwînmêjê pîspor
B'hevkar'yaserokçaşekêserşor
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Pişka pitir tevbawerû dîn
Wesa dînxûyakirinû zanîn
Mirov dubare dêêtevejin
Ger j'nav biçin xoperistî û kerb û kîn
Mirov dêşaxbin leşxurri evîn
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Qur'an peyameka esmanî ye
Eve ayetetêda hatî ye
Xudayê mezinemirkirî ye
Minpêxemberek nehinartî ye
Îla b' ezmanê ewîqewmî ye
Biyeawaza devûbilwîlê

Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Mela Ebdulhekîmê pirrdîndar
Vegêrayejboxelkîçendcar
Turk ûEreb ûFarisêtsitemkar
Dîn bo netewa xokirî yedewar
Me Kurda jî dîn bo xo kirî ye bar
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Sehkin giyandarêt vîwargehî
Çend di mişene bi berfirehî
Yêtkwîvî û xomalî ûyêtkehî
Hind yêt bêdeng û hind jî bi şehî
Gelek pêtvî ye bo parêzgehî
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Viyan geş tîrojaspêdehyane
Xunava ser perrêt sor gulane
Naske stirîna deng şalwîlane
Hêvînê peyvêt hozanvanane
Zax û zeverahunermandane
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

J'bowulatê xo her ûherhêzim
J' çekê dujminî xonaveguhêzim
Ha hîngêxudan bihaû rîzim
Bim parcek jiaxa bo d'nivêsim
Yan parcekê ji vêaxê b'parêzim
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

B' zimanê deykê zanîn û xwandin
Gîrhagîrkerabêtbirandin
Texa serdestyêbête têkşkandin
Wulatparêzîd' mejî da çandin
Hîngê l' azadyê d'bit gul barandin
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Pîr reşê heyrangotî ye l'hozanê
Çarşembaserêheyva Nîsanê
Herrincabêb'deneKurdistanê
Da hemî qayim bikenîmanê
Şerfedîndêbîte mîr l'dîwanê
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Zêrre bagurdanîna dîwanê
Mîrîgazî kir îso tu kanê
Ma çicêtirel'zêrrîl'cîhanê
Got l'nav beyna Nîsanê û Gulanê
Taviyekjitavîyêtbaranê
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Komelgehekheş negehiştîußav
Diktatoryet bo hîzra wî berav
Olûşîrîbobawerîyê dav
Ger bivêt korenemînîthergav
Vêt xudan tore û hunera b'ket çav
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

L' mîjuwaKurdistan ger bête nêrîn
Çewa wijdanjiberne ête qêrîn
Erebku hatîn l'serdemê dêrîn
Ek sede b'kurdyê hatiba peyvîn
Lêv û ezman lêdihatebirrîn
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

J'bo Kurdapêtivî desthelatekdar
B' wulatparêzyêûkurdînyê diyar
Dwîrxoperêsi ûxizmatîb'kiriyar
Pirr dîmokratî ûya dadperwerdar
Bihestanetewayetî yaçekdar
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Mîratyaxo j' bacdanê bê beş kit
Bacamilletî l'ser xo dabeş kit
Navêxo dê l'navdîrokêres kit
Manâ xozwîka dê ser bi heş kit
Neşet carek dî ciray l'xogeş kit
Biyeawaza devûbilwîlê

Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Gotnêtmezinanexşel'berîne
Peyvîtyêtmezin bizanistîne
Serborêt nîştiman perwerîne
Ne yêt rîbereteşîretîne
J' bo mifayêxo bikaranîne
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Li komelgehê herê paşkeftî
Mirov her lîyêdamayûşkestî
Yê razîyeb'jiyana bindestî
Olûşîrîyebokesayetî
Tepeseriye l'def wî serbestî
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

L' eşîretiyê temenbirryarder
Li pêşkeftinêzanisterêber
Ew netewe dê mînîtipeser
Mîrê wêeşîryêb'kite çeper
Millettê wî dê mînît maf veder
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Ger bêşbûn beyaz, beyazdê bin bêş
Kêşdêb'necadeûcadedibin kês
Mêş dê b'ne gamêş, gamêş dibne mês
Pêş dê kevnepaş, paş dêkevne pêş
Gêrikûmîr d'bin cencerrakêş
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

L' dwîvçendayeta tedanayviyan
Te bo çenda terxan kiryê jiyan
Tu d'kevye berhind çavanûdilan
Nexasme demêdibiye qurban
D' wê çarçovê da xelk bo teb'kovan
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Yadagîrkeraviyay sepandî
Çewa l' Kurdîb'sanahî vemrandî
Gyanêkurdînyêher lê çemandî
Çinku xalalawazyâ wî yaxandî
B'olîşîryêj'meje xesandî
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Milletê Kurdemaybêalaûnav
Çequ û qeme û şîr lê d'kin reşê rav
Ji wulatparêzyêbêzaxûxav
Ol û eşîrî d'bin astengû dav
Edeb ûhunerd'binezmanuçav
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Nîv sedeborîhêşpaşvemane
Evînya dirustîser dupeyvane
Du ji dil be razî mehrarewane
Mara b'zordarî jehramaranê
Evro jî evîn b'ido fişekane
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Husa qet bi destve na êtin çwîk
Çareser nabinkovanûxurîk
Fîşeka tivengê d'bite çirwîk
Şev bo şevê mişetir d'bin derik
Ta bawerî b'mînit paxl û berwîk
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

J' teşyadîrokênaqetyêtbenik
J' bejnûbala tetêşelûşepik
Destek l'bin guhûkîtzbîmurik
L' te hatne kirinzordarîu rik
Şanazyê b'te d'kin Sinc û Serdepik
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Hindîhebîneûhene ûhebin mîr
Kesek hind divêthind bowîamîr
Ger kar pênema dê ji xo ketin dwîr
Nexasmezanîgeryê biyepîr
Dê rabithavêt navderyayek kwîr
Biyeawaza devûbilwîlê

Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Cicarnekeveberpêlêtxemê
Ku negehişteyekumtêmêremê
Zîn b'hindê saxe negehiş Memê
Welî nemireşadnebîb' Şemê
TujîmayzîndijiberSînemê
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

J'bo herduçavêtSînemêkilî
J'ber dengê te şerm dikir bilibîr
Belkîte nedît yara sorgulî
Belêevînêweya b'dillî
Liserê şehê cirayek hilî
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Sîrê evînyê nahêlin bimehît
Vîn hêşta sava têt kuştind'behît
Olûşîrî astengin bigehît
Hespêawazaherêdişehît
B'daxve evro jî kes d' te nagehît
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Hemik bo kuştnêbire nav rîlê
Xwast dumahîk peyv j'Hemkêsinêlê
Got wanvêtkesnebort j' vêkêlê
B'dençekê bilind bêjît delêlê
Hemik hey loloHemikheyelê
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Xwînrêjêt mîrîl'heyvaTîrmehî
Hemik veguhazt bo gundê Şehê
Veşart b'lêdanaxenceradehê
Vîndardisaxin limêjûgehê
Zordar d'gevzinlinavgunehê
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

BirînaHemkê pirr kwîrû dûre
Hindîb'bejin Tovîhindib'bejin Kore
Mîrîyeşartîüheryê serşore
Hemik l'meydanê serberevjore
Sînemîbersingîgulekasore
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

B'zava û bwîkatyê lawaz dibît viyan
Vînher xav dibît besdimînîtjiyan
Ew herdûleşetdibneêkgîyan
Dibin dû giyanave vîn beref neman
Vinawe saxe hindî hey ciyan
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Ezhatme kelê kelal' evrazî
Ji bo Sînemêhertudaxazî
Serşo l' Swîlavê l'bin dara mazî
Mîrb'saxî mirî û kesjênerazî
Lêtunemirmaybiserferazî
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

B'zava û bwîkatyê lawaz dibît viyan
Vînher xav dibît besdimînîtjiyan
Ew herdûleşetdibneêkgîyan
Dibin dû giyanave vîn beref neman
Vinawe saxe hindî hey ciyan
Biyeawaza devûbilwîlê
Hemik hey lolo û Hemik hey lê lê

Dûmahî heye

Hemik û Sînem

RÛPÊLEK JI DÎROKA KURDISTANÊ

Kurdistan, di sala 1639-an de encama Peymana Qesrî Şîrinê di navbeyna împaratoriya Osmanî û Fars de bû du parce û ket bin bandora herdu împaratoriye dagirker. Kurdistan, hezar mixabin bi ew halê xwe jî nema, piştî Şerê Cîhanê yê 1-emîn û bi taybetî jî piştî ku împaratoriya Osmanî hat rûxandin û Kemalistan desthilatdarî jî Osmanîyan wergirtin; dewleta unîter û milî ya tirk ava kîrin, di sala 1923-an de encama Peymana Lozanê jî bû çar parce. Dewleta Tirk, Îranê, Iraqê û Suriyeyê li çar parçeyên Kurdistanê bûn desthilatdar û metîngehkar. Kurdistan jî bû welitekî kolonî ya navneteweyî li Rojhîlata Navîn.

Miletê Kurd û serokên Miletê Kurd, ew statuya li Kurdistanê û xesipkirina mafêneteweyî, nepejirandin û her dem li hemberî vê statuya kolonî û kolonyalîst şer kirin û serîhdan. Ev serîhdana him di dema İmparatoriya Osmanî û Farsî de, hem jî di dema çar parçebûna Kurdistanê de pêk hatin.

Gelek aşkere ye, ku miletê kurd du sed sala, ku ji bona serxwebûn û azadiya xwe li ber xwe dide û têkoşîna xwe dimeşîne. Di dema împaratoriya Osmanî de serîhdana Şêx Ebdilkadir Nehrî û Mîr Bedîrxan Beg gelek girîng in. Piştî Peymana Lozanê jî li hemû parçeyên Kurdistanê gelek serîhdanen milî, ji bona ku dewleta kurd ya serbixwe ava bibe û miletê Kurd azad bibe, pêk hatin. Ew serîhdanan li Iraqê di bin serokatiya Şêx Mehmud Berzencî de bi avabûna Kurdistanê û li Îranê di bin serokatiya Qazî Mihemed de di demeke kurt de be jî, bi Komara Kurdistanê ya Mehabadê encam girt.

Lê pişt re him Kurdistanâ serbixwe ya melîkî li Başurê Kurdistanê, him Komara Kurdistanê ya Mehabadê û him jî hemû serîhdanen di dema Osmanî û Farisan de, him jî serîhdanen miletê kurd yên di dema dewletê milî ya erebi û tirk û Îranî de bi zor û şideta dewletê hatin temi-randin.

Serîhdan û Şoreşa Îlonê, di navîna sedsala 20-an de, di 11-ê Îlona 1961-an de pêk hat. Ev serîhdan û şoreşa di bin serokatiya Partiya Demokrat ya Kurdistan a Iraqê û Mele Mistefa Barzanî de pêk hat.

Şoreşa Îlonê, 9 salan domand û gîhêt encamê. Di encamê de li Başurê Kurdistanê, "Hukmî Zatî" yanî "Otonomiya Kurdistanê" ava bû.

Qepasîteya "Otonomiya Kurdistanê" gelek fireh û kûr bû. Ez dikarim bibejim ku Otonomiya Kurdistanê di qepasîteya Dewleta Federe, heta di qepasîteya dewleta konfederal de bû.

Serîhdan û Şoreşa Îlonê, bi gelek taybetiyê xwe ji serîhdanê din yên Kurdistanê cihê ye. Lê bi taybetiyê xwe dişibe Komara Kurdistanê ya Mehabadê û Dewleta Melîkî ya Başurê Kurdistanê, k u di bin serokatiya Şêx Mehmud de ava bibû. Ez nûha dixwazim li ser taybetiyê Şoreşa Îlonê; ferqa taybetiyê Şoreşa Îlonê û serîhdanen din yên Kurdistanê rawestim.

Li pişt Şoreşa Îlonê raste rast dîrokek û ceribandinek xurt heye...

Serîhdanen li derveyî Şerîhdan û Şoreşa Îlonê raste rast xwedîyê dîrokek nînin. Li Hemû serîhdanen milî, xweser derketine holê û pişt re jî şikest xwarine û têk çûne.

Wek tê zanîn li Başurê Kurdistanê û li Iraqê di sala 1919-an de encama şoresek mezin Dewleta Kurdistanê di bin serokatiya Şêx Mehmud Berzencî de ava bû. Serok û mezinên Barzanîyan ji dewleta kurd û Şêx Mehmud Berzencî re bûn

piştigir. Vê dewletê heta sala 1932-an dom kir. Barzaniyan jî di vê dewletê de bûn xwedîyê ceribandinek gelek mezin.

Dema ku Şoreşa Îlonê dest pê kir, Mele Mistefa Berzanî û hemû serokatiya Şoreşa Îlonê xwe miradajotê dewleta kurd dizanîn û Şêx Mehmud Berzencî jî, serokê milî dipejirandin.

Mele Mistefa Barzanî, xwe temsîkarê Şêx Ebdulselam Barzanî jî dizanî. Şêx Ebdulselam Barzanî jî, di destpêka sed-sala 20-an de li hemberî İmparatoriya Osmanî serîhdabû û reforxwazekî mezin

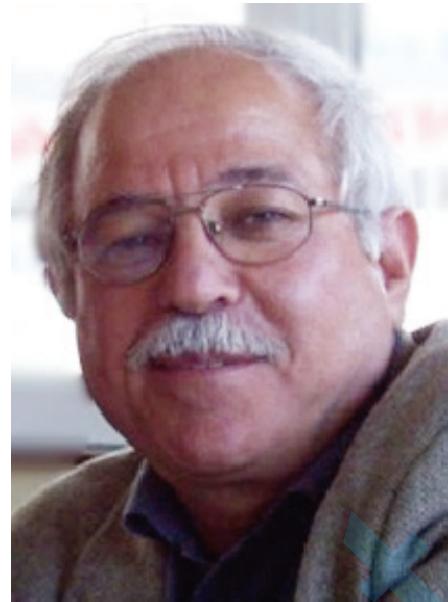
tê. Barzanî û hevalên xwe piştî serîhdana 1945-an a ji Başurê Kurdistanê derbasî Rojavayê Kurdistanê dibin. Dema ku Barzanî û hevalên xwe derbasî Îranê/Rojavayê Kurdistanê dibin, Şerê Cihanî ya 2-emîn qediya bû û Îran ji aliyê dewletên müttefîq ve hatibû işgal kirin. Li dînyayê eniya demokrasiyê xurt dibû û bayê demokrasiyê li hemû dînyayê diherikî. Ji bona Rojavayê Kurdistanê derfet çêbibû ku Komara Kurdistanê bê ava kîrin û encama şertên taybet yê dinayayê û Îranê, Komara Kurdistanê ya Mehabadê

eyên li ser zimanê kurd, perwerdiya zimanê kurd, li ser neteweya kurd û Kurdistanê ji holê rakir. Kurdistan, bi navê xwe hat bang kîrin. Di rejîma melîkî de Kurdistan, bi "Bakurê Iraqê" dihat binav kîrin.

Rejîma Iraqê hikumeteke nû ava dikin. Di hikumetê de du wezîrên kurd jî cîh digirin. Ya girîngtir jî, rejîma komarî biryar dide ku makezagonek nû bipejirîne. Encama xebatek kurt, makezagonek dipejirîne.

Di makezagonek hat tespit kîrin û peji-

Taybetiyê Şoreşa Îlonê û Barzanî: Serokê Şorêşê...

bû û li Kurdistanê di gelek qedan de reform pêk anîbûn.

Şêx Ebdulselam Barzanî, bi Komeleya Tertakkî û Tealî ya Kurd, bi Komelaya Hêvî, bi Komeleya Serxwebûna Kurdistanê, bi Şêx Mehmud Hefîdî, bi Şêx Evdilkadir Nehrî û bi axayê Şîkakê Simko re jî xwedîyê pêwendiyê bû.

Mele Mistefa Barzanî dema ku 3-ê saliyê di serîhdana Barzaniyan de dîl dikeve destê Osmanîyan û li Musulê bi dayika xwe re hepis dimîne.

Şêx Ebdulselam, di sala 14. 12. 1914/15-an de ji aliyê Osmanîyan de dîl dikeve û tê idam kîrin. Idama Şêx Ebdulselam li ber çavên Mele Mistefa pêk tê. Mele Mistefa wê demê zarok e û di idama Şêx Ebdulselam de biryar dide ku tu wext dê bi destê dijminen miletê kurd nayê girtin û ji dijminen miletê kurd re testîm nabe.

Piştî Şêx Ebdulselam Barzanî, ji tevgera kurd re birayê wî yê mezin yê Mele Şêx Ehmed ji tevgerê re serokatiyê dike û reformên Şêx Ebdulselam didomîne. Lê Şêx Ehmed di heman dem de serokatiya Şêx Evdilkadirê Nehrî dipejirîne.

Mele Mistefa Barzanî jî, bi Şêx Evdilkadirê Nehrî û bi Şêx Seîdê Pîranî re danûstandin dike. Barzanîyan, ji serîhdana di sala 1925-an de di bin serokatiya Xalid Begê Cibrî û Şêx Seîd Efendiye Pîranî de li Bakurê Kurdistanê.

Barzaniyan, li hemberî Osmanî û Dewleta Iraqê her dem serîhdan. Barzaniyan piştî Şêx Ebdulselam Barzanî sê caran serî hildidin. Ev serîhdanan di sala 1932, 1943, 1945-an de pêk tê. Bi van serîhdanan Mele Mistefa Barzanî dibe xwedîyê ceribanedinek mezin.

Serîhdana dawî beriya ku Komara Kurdistanê ya Mehabadê ava bibe, pêk

di bin serokatiya Partiya Demokrat a Kurdistanê ya Îranê û Qazî Mihemed de ava bû.

Barzanî ev ceribandina dewletbûna Kurdistanê ji nézik de dişopîne û raste rast dibe berpirsiyare Komara Kurdistanê ya Mehabadê. Ew dibe serokerkanê Kurdistanê. Barzanî, rêvebirana dewletek serbixwe re dibe berpirsiyar. Ji vir ceribandin digre û çandek nû qezenç dike.

Encama vê ceribandinê, biryara avakirina Partiya Demokrat a Kurdistana Iraqê dide. Loma jî bi berpirsiyaren Partiya Şorêşê û Partiya Rizgarî ya Kurdistana Iraqê re danûstandin dike û ew partîyan xwe fesih dikan, modela PDK a Îranê dipejirîni û Partiya Demokrat ya Iraqê di 14-ê Tebaxa 1946-an de ava dibe.

Mele Mistefa Barzanî jî dibe serokê giştî yê partîyê.

Mele Mistefa Barzanî, li Komara Kurdistanê ya Mehabadê bê qeyid şert serokatiya Qazî Mihemed dipejirîne.

Piştî ku Komara Kurdistanê ya Mehabadê hat rûxandin, Mele Mistefa Barzanî û hevalên xwe di sala 1946-an de encama gelek zehmetan derbasî Yekîtiya Sovyetê dibin.

Ew, li Yekîtiya Sovyetê, 12 salan dimîn û di sala 1958-an de encama guhertina rejîma Iraqê vedigerin Iraqê. Li Sovyetê rejîma sosyalist nas kîrin û bûyeleren li dînyayê diqewimin ji nézik de dişopînin.

Li Yekîtiya Sovyetan jî ceribandinê xwe zêde dikan; di derbarê sistemên siyasi û civakî de zanyare diban.

Şoreşa Îlonê şoresek plankirî û programkirî ye...

Serîhdanen Kurdistanê bi giştî bê plan û program, spontane dest pê kiribûn. Şoreşa Îlonê encama plan û programek xurt dest pê dike û encam digre.

Partiya Demokrat a Kurdistanê Iraqê piştî ku di sala 1946-an de ava dibe, li hemberî rejîma melîkî û faşîst, li hemberî emperyalîzma Îngilizî şerekî bi plan û bi program dimeşîne. Encama xebata Partiya Demokrat a Kurdistanê, welatparêz û demokratîn Iraqê, rejîma melîkî li Iraqê hat rûxandin. Ebdulerîm Qasim û Ebdulselam Arif rejîm bi leşkerî xistin destê xwe.

Dema ku li Iraqê di 14-ê Tirmeh a 1958-an de darbeya leşkerî pêk hat û rejîma melîkî hat guhertin, Şêx Ehmed Barzanî, gelek berpirsiyaren partîyê û welatparêzên kurd di girtîgehan de bûn. Piştî ku darbeya 1958-an pêk hat ku wek şoreş dihat bi nav kîrin, Şêx Ehmed Berzencî û welatparêzên kurd yên hepis hatin azad kîrin.

Li Iraqê li ciyê rejîma melîkî, rejîma komarî ava bû. Rejîma komarî ew qedex-

randin ku Iraq ji du miletan pêk hatiye û ew miletan kurd û ereb in. Li Iraqê du zimanê fermî hene, ew zimanjan jî zimanê kurdî û erebî ye.

Mele Mistefa Barzanî û hevalên wî li derive û li Yekîtiya Sovyetan, Partiya Demokrat a Kurdistana Iraqê li hundir bi xurtî piştgiriya rejîma nû dikan. Mele Mistefa Barzanî û hevalên wî ji bona ku vegerin Iraqê, hewildidin Di vê pirsê de gelek dewlet û Yekîtiya Sovyetê dibin navbençî. Di encamê de şertên vegerê pêk tê. Mele Mistefa Barzanî û hevalên wî, pêşî diçin Romanyayê/Bukreşê, pişt re diçin Çekoslovakayayê/Pragê; di dawî de jî diçin Misirê, bi Ebdulnasir re hevdîtin dikan û piştgiriya wî qezenç dikan, vedi-gerin Iraqê.

Dema ku Mele Mistefa Barzanî û hevalên wî tê Iraqê û Kurdistanê, bi zanyarî, bi armancek vekirî û bi plan ji rejîma komarî re piştgiri dikan. Partiya Demokrat a Kurdistan a Iraqê legalize dibe, kongreya wê pêk tê û partî xwe jinûve reorganize dike.

Mele Mistefa Barzanî û partiya wî ji bona ku sistema nû ya nîv-federal û demokrat ava bibe, bi xurtî xebat dikan. Di vê navbeyna de diçin Yekîtiya Sovyetê û bi Sovyetê re danûstandin dike, piştgiriya wan qezenç dike.

Rejîma komarî û Ebdulerîm Qasim ji pêşketina kurdan û Barzanî gelek eciz dibe. Piştî ku wek Kemalîst xurt dibin û lingên xwe didin erdê, ew mafêni ji bona kurdan hatibûn pejirandin sînor dikan. berpirsiyaren partîyê digrin û hepis dikan. Di derbarê Sekreterê Giştî yê Partîyê İbrahim Ehmed de lêpirsînê dest pê ikin.

Derket holê ku rejîma komarî berbi demokrasiyê ne, ber bi faşîzmê diç. Makezagonek nexin jiyanê. Mele Mistefa Barzanî û hevalên wî jî, ji bona ku xwedîyê ceribandin û zanyariyek nû ne, dest ji Baxdayê berdidin û diçin li Kurdistanê bi cîh dibin. Partî jinûve sirrî û veşartî dest bi xebatê dike.. Dema ku Mele Mistefa Barzanî û serokatiya partîyê bi giştî fahm dikan, ku rejîma komarî ya nû ya Iraqê dê bi leşkerên xwe êrişî Kurdistanê bike, ew biryar digrin ku li hemberî êrişê rawestin.

Di 11-ê Îlona 1961-an de Şoreşa Îlonê gelek bi plan û bi program dest pê dike.

Armanca Şoreşa Îlonê: Otonomî bû.... Hemû serîhdanen Kurdistanê, Kurdistanek serbixwe ji xwe re kiribûn armancı. Şoreşa Îlonê, li Iraqê demokrasi û li Kurdistanê otonomî kiribû armanca xwe. Di vê armanca xwe de jî bi serket.

Şoreşa Îlonê dema ku otonomî diparast, wê demê jî ne li dijî dewletek serbixwe ya Kurdistanê bû.

İbrahim Guclu

Сегодня день памяти Моллы Мустафы Барзани

14 марта 1903 - 1 марта 1979

1 марта 1979 года перестало биться сердце выдающегося деятеля курдского освободительного движения Моллы Мустафы Барзани.

Барзани родился 14 марта 1903 года в поселке Барзан, в семье лидера одноимённого племени, шейха Мухаммеда. Отец вскоре после рождения сына умер, и Мустафа воспитывали его братья, шейх Абдель-Салям, а после ареста последнего турками (1914) и казни — шейх Ахмед Барзани. Сам Барзани рассказывал, что его первым детским воспоминанием является арест его семьи турками (после очередного восстания) и заключение его с матерью в тюрьму. "Я открыл глаза, чтобы увидеть себя пленником," — говорил он.

Барзани получил традиционное религиозное образование в медресе в Барзане и Сулеймании, где считался лучшим учеником; за познания в богословии он стал известен под уважительным прозвищем "Молла Мустафа". Он находился под большим

влиянием личности своего старшего брата шейха Ахмеда, который, по его признанию, заменил ему отца [источник не указан 352 дня].

В боевых действиях Барзани принимал участие, начиная с 1919 года, то есть с 16-летнего возраста, когда он был послан братом во главе отряда против англичан для поддержки Махмуда Барзанджи. Вскоре он участвовал в экспедиции, имевшей целью спасение нескольких армянских семей от турецкой резни. Во время барзанского восстания 1931—1932 годов. Барзани впервые отличился как полководец, разгромив в долине Важи иракскую колонну (два батальона, усиленных тремя кавалерийскими и полицейскими ротами и артиллерийской батареей).

После подавления восстания он эмигрировал в Турцию, затем сдался на амнистию, но, вопреки обещаниям, был сослан вместе с шейхом Ахмедом и всей семьёй на юг Ирака, затем в Сулейманию. При этом была предпринята первая

попытка убить его (губернатор Мосула пытался отравить его с помощью кофе).

Мустафа Барзани

Барзани — генерал Мехабадской республики. [править] Восстание 1943—1945 гг. и Мехабадская республика В 1943 году Барзани с помощью националистической организации "Хива" ("Надежда") бежал из Сулеймании в Иран, собрал там отряд, вторгся в Барзан и поднял новое восстание, разоружив все полицейские посты в области. Под давлением англичан иракское правительство заключило с ним перемирие, пообещав автономию для Барзана. В августе 1945 года боевые действия были возобновлены при помощи англий-

турции и Ирана и, разбив при Маку иранские войска, вышел к реке Аракс и 17—18 июня 1947 года в районе Нахичевани, Азербайджана, вступил в СССР.

По воспоминаниям П. Судоплатова "Прорвавшиеся через границу боевые отряды Барзани насчитывали до двух тысяч бойцов, с ними находилось столько же членов их семей" [источник не указан 352 дня]. В СССР барзанцам некоторое время давали военное обучение в Азербайджане, но затем их сослали в Узбекистан. П. Судоплатов вспоминал, что "Советские власти сначала интернировали курдов и поместили в лагерь, а в 1947 году Абакумов приказал мне провести пере-

вать автономию Курдистану и его поворот в сторону арабского шовинизма вызывает напряженность, приведшую к силовой попытке подавить курдское движение (сентябрь 1961 года). Эта попытка, в свою очередь, положила начало так называемому "Сентябрьскому восстанию", охватившему весь Курдистан.

Барзани, хотя и не был инициатором восстания (считая его несвоевременным и неподготовленным), активно готовился к возможному столкновению, закупал (на предоставленные СССР средства) оружие и т. д. Восстание застало его в Барзане, где он жил с начала года (после фактического разрыва с

сих танков и авиации, и Барзани, после первых успехов, был вынужден покинуть Барзан. Вместе со всем племенем (10 тыс. человек, из них 2 тыс. вооруженных мужчин) Барзани ушёл в советскую зону оккупации в Иране, где вскоре была провозглашена Мехабадская Республика; Барзани был назначен главнокомандующим её силами и получил звание генерала. 16 августа 1946 года Барзани был заочно избран председателем новообразованной Демократической Партии Курдистана.

[править] Поход в СССР После падения Мехабадской республики в декабре 1946 года Барзани и барзанцы оказались в сложном положении. В результате весной было принято решение: племени возвращаться в Ирак, тогда как сам Барзани с добровольцами сделает попытку прорваться в СССР. Собрав отряд из 500 человек, Барзани выступил из Барзана через территорию

говоры с Барзани и предложить ему и прибывшим с ним людям политическое убежище с последующим времененным расселением в сельских районах Узбекистана поблизости от Ташкента. Советская сторона согласилась, чтобы Барзани и часть его офицеров прошли спецобучение в наших военных училищах и академии. Я также заверил его, что расселение в Средней Азии будет временным, пока не созреют условия для их возвращения в Курдистан."

[править] Во главе Сентябрьского восстания После Иракской революции 14 июля 1958 года Барзани вернулся в Ирак (6 октября), где его встретили как общеиракского национального героя. Ему тотчас был выделен один из лучших особняков Багдада. Первоначально отношения Барзани и возглавляемой им ДПК с лидером Ирака Абдель-Керимом Касемом складывались наилучшим образом. Но отказ Касема предостав-

Касемом и отъезда из Багдада). Выступив из Барзана с 640 бойцами — в основном старыми соратниками по походу в СССР — он быстро увеличил свою армию, одержал ряд побед над правительственными войсками и овладел горной частью Курдистана, создав фактически независимое государство и затем сформировав его правящие органы. Барзани опирался прежде всего на племена и племенную элиту, с которой был тесно связан в бытовом и психологическом отношении. Это вызвало напряжение между ним и лево-ориентированными интеллигентами ДПК (во главе с первым секретарем Ибрагимом Ахмедом), которые считали его "отсталым феодалом" и пытались отеснить от руководства движением. Весной 1964 года между Барзани и Политбюро произошёл открытый конфликт, закончившийся полной победой Барзани и бегством Политбюро и его сторонников в Иран.

Продолжение следует

Нечирван Барзани – курдский Ли Куан Ю?

В сентябре 2006 года, видный курдский политик Нечирван Барзани был выбран курдскими парламентариями премьер-министром. Премьер-министр имел амбиции превратить свой народ в развитую и современную нацию. Вопрос о безопасности для его народа был одним из его приоритетов, наряду с широкими планами по постройке сильной инфраструктуры с беспроводными технологиями. Его цели включали строительство дорог, аэропортов, школ и больниц. Он также хотел, чтобы обновить и повысить уровень образования благодаря партнерству с основными мировыми университетами.

Ближайшей международной фигурой, напоминающей Барзани, является Ли Куан Ю. Он был первым премьер-министром Сингапура. Он восемь раз приводил к победе свою Народную партию, и контролировал отделение Сингапура от Малайзии в 1965 году. Когда он был избран премьер-министром, оказался перед необходимостью руководить нацией, которая была бедна, поликультурна и состояла из множества этнических и субэтнических групп. Они оба имеют алогичные амбиции, но разнятся по личному стилю. Они оба широко уважаемы среди собственного народа и своего поколения.

При Ли Куан Ю Сингапур превращается из небольшого городка рыбаков в один из самых развитых городов в мире, который стал финансовым центром Юго-Восточной Азии. Он совершил это, концентрируя внимание на технологии и производстве товаров на экспорт. Сингапур перешел от положения сравнительно слаборазвитой колониальной окраины, не имеющей природных ресурсов, в ряд "азиатских тигров". Куан Ю остается одним из самых влиятельных политических фигур в Юго-Восточной Азии.

Нечирван Барзани имеет полное представление о своем обществе и его субкультурах. Вступив в должность премьер-министра, он сразу же сел за стол и приступил к разработке своего плана, который и исполнил без промедления. Влияние его прогрессивных действий можно увидеть повсюду. Дорожная карта Барзани проложила путь к его преемнику, который продолжил путь к сильной экономике, осуществляя уже разработанный план. В то время как Куан Ю сосредоточился на производстве, Барзани был ориентирован на строительство инфраструктуры и сферы услуг.

Воздействие доктрины Барзани на местную и глобальную экономику и структуру общества должно быть изучено и проанализировано курдскими, иракскими, ближневосточными и мировыми учеными.

ПОЗДРАВЛЯЕМ!

Желаем долгих, долгих лет здоровой жизни. Родился ШИРИН АЛИЕВИЧ в родовитой семье Алие Хасики. Именем его деда названа одна из ветвей рода Мысрки, которые породству восходят до великого Салахадина. Хасики был богатым человеком. Отец Ширина Алиевича, Алие Хасики был высоким, широко плечим, сильным и богатым. Легко мог перепрыгнуть ручек в два метра. Алие Хасики настолько был богат, что за него выдали девушку на двадцать лет моложе него. И это была, моя тетя, Нура, с гордостью пишу об этом. Дядя Али был очень умным и добрым человеком. Никогда незабывал о добром деянии людей. Помнил с какой теплотой, говорил он, о казахском народе, отом как в первый год депортации, первую зиму пребывания на казахской земле, простые казахи приютили их в своих домах и спасли от верной смерти, в 20-25 градусные морозы, Барканасе. Алие Хасики возглавлял

шестьдесят лет!

И хочешь не хочешь оглядываешься назад. Вспоминания приводят к вопросу, что в этой жизни я сделал и чего добился? Построил первые в Ашибулаке зал торжеств "НУРАЛИ", в котором люди отмечают свои торжества. Творил и творил. Строил и строил дома, объекты народного хозяйства, платины, торговые ряды, базары и т.д.

Работая бригадиром СМУ -строил. Став старшим инженером Казахского отделения института "Гидрорыбпроект" -строил. Начальником участка СМУ "Селезащитстрой-строил." Работая в ЗАО МАК "Алматыгорстрой" заместителем главного инженера треста -строил. А директором ТОО строительной фирмы "Керек" обязан был строить с еще большим размахом и упорством. С назначением первым заместителем Генерального директора ЗАО МАК "Алматыгорстрой" строил

ШИРИН АЛИЕВИЧ-60

свой род, не просто возглавлял, а материально иморално поддерживал всех.

О весть, рождени мальчика в семье, награждал вестника золотой монетой. Он всем средствами старался, чтобы рождаемость в роду повышалось. А рождение каждого сына превращал в праздник. От брака с тетей Нура родилось пятеро детей. двое дочерей и трое сыновей. Кудяники, в те времена больше восьмого класса неучились. А вот сыновья все получили образование.

Рождение самого младшего, всегда самого дорогого и любимого ребенка отмечается особо. Им в семье дяди Али, после Темура Алиевича и Князя Алиевича, был Ширин Алиевич. При его рождении, дядя Али раздал пять золотых монет. Всем сестрам Саре, Гульзаде, Фазиле, Гезель и Зибайде были куплены новые платья.

Все братья почтаемые и уважаемые в народе люди. Темур Алиевич, кандидат наук, всегда работал на почетных должностях, входил в состав группы семьи смельчаков, которые в 1961 году, вместе с Бабаевым Маммедом Сулеймановичем, лидером курдов, отправились в Москву, навстречу с Никитой Сергеевичем Хрущевым, с целью восстановления Красного курдистана. Князь Алиевич был любим народом, всю жизнь работал главным механиком. Младший из братьев, Ширин Алиевич родился в 1951 году в поселке Ашибулак \Винсовхоз\ Илинского района Алматинской области. С детских лет Ширин Алиевич был целеустремленным, умным и трудолюбивым. Слова нерасходились с делами. Окончив десятилетку поступил на заочное отделение Джамбульского Гидромелиортивного строительного института. Вместе с Фатьмой Махмудовой, они, как две ручейки текли на встречу друг другу. Вместе окончили школу, вместе поступили в институт, правда в разные, но всегда были вместе и соединившись образовали реку по имени семья. Кстати это было завещанием его отца. Эта бога боязньная и бога любивая семья, все свои дела совершала с божей помощью и всегда добилась своим умом и трудом. Никто из родственников и знакомых неможет сказать; "они нам непомагли. В трудную минуту они оказывались рядом, не только морально, но и материально. Фатьма Махмудовна была настоящей матерью Терезой для курдов! Вот и прошли

повсюду. Создавал не только в городе Алматы, но и в городах Астане, Атырау, Талдыкорган. А что такое строить, создавать людям уют-это означает соверщать добро.

За плодотворный труд Ширин Алиевич награжден юбилейной медалью "Главалмаастрай", отмечен грамотами правительственные грамотами акимата Алматы, Министерства промышленности строительных материалов. лично президент Республики Казахстан Нурсултан Абишевич Назарбаев вручил ему медаль "За трудовую доблесть".

Ширин Алиевич активно участвует в общественно-политической жизни своего народа. Спонсирует культурные мероприятия. Является спонсором Ансамбля "НУРАЛИ". Всегда, вместе со своим другом Азизе Зия Бадырханом, поддерживал материально и морально своего дядю Бабаева Мамеда. Всем сердцем болеет за судьбу своего народа, за его будущее, и с этой верой живет. Жизнь продолжается в перели очень много высот и надо творить и творить. Внуки и孙女们 подрастают. Дети Руслан и Али получившие высшее образование, воспитанные в духе доброты и трудолюбия, подталкивают папу на новые созидание. Желаем долгих, долгих лет, здоровой жизни.

**Спасибо БОГУ, что ты есть.
Друг. С.М.С. БАБАЕВ...**

Турция и Иракский Курдистан предпринимают очередную попытку решить курдский вопрос в Турции

Сегодня Эрбиль посетил вице-секретарь Совета по вопросам безопасности и разведки Турции Мурат Озчелик. В Эрбиле он встретился с Нечирваном Барзани. Визит Озчелика происходит после того, как несколько дней назад состоялось заседание Совета национальной безопасности Турции. Озчелик также должен встретиться с главой курдской разведки Масруром Барзани, министром внутренних дел Курдистана Керимом Синджари, а также с президентом Курдистана Масудом Барзани. Наши источники указывают, что Нечирвану Барзани и Мурату Озчелику поручено курировать курдское досье в Турции. Официально заявляется, что визит

Озчелика связан с предстоящей весной активизацией отрядов РПК, но информированные источники сообщают, что тема переговоров гораздо шире. И источники сообщают, что правительство Турции вместе с правительством Курдистана готовит новый план по мирному решению курдского вопроса в Турции, основанном на диалоге и разоружении РПК. Причем этот план предусматривает поэтапное движение. При этом новая попытка отличается от нашумевших в своей время переговоров между Турцией и представителями РПК в Осло. В организации переговоров в Осло принимал участие президент Курдистана Масуд Барзани и другие курдские руководители. Но сейчас местом переговоров становится не Осло, а Салахеддин, и правительство Курдистана будет играть в этом большую роль. Кроме того, большая роль будет возложена на плечи прокурдской БДП. Со стороны Иракского Курдистана главную роль будут играть Нечирван и Масур Барзани, а координировать будет Масуд Барзани. Со стороны Турции переговоры будут вестись уже не через разведку МИТ, как раньше, а через главу Совета по безопасности и разведки Мурата Озчелика, который еще недавно был послом Турции в Ираке и имеет хорошие личные отношения со всеми курдскими лидерами. Интересно в этой связи привести высказывание лидера БДП Салахеттина Демирташа, который вчера заявил, что несмотря на насилие и несправедливость правительства АКП против курдского народа, "мы не злопамятны и готовы начать сотрудничество с АКП". Естественно, и Имрали, и КСК будут участниками этого процесса, но координирующую роль решено предоставить именно БДП. Напомним, что несколько дней назад Курдистан посетила представительная делегация БДП, после чего ее лидеры показательным образом смягчили свою риторику в отношении АКП.

Вместе с тем наблюдатели отмечают, что турецкое правительство ожидает в этой связи провокаций

со стороны некоторых кругов РПК. Свидетельством тому является сегодняшний взрыв у штаб-квартиры АКП в Стамбуле. Турецкое правительство также опасается противодействие в этом вопросе со стороны некоторых турецких военных и националистических кругов. В ситуацию могут включиться и зарученные

игроки. Несколько дней назад редактор турецкой газеты "Шафак" в Анкаре, которая считается очень близкой к правительству АКП, написал, что если процесс пройдет normally, то правительство готово к объявлению всеобщей амнистии. В этом процессе большая роль отводится Масуду Барзани и правительству

Курдистана, не только в отношении решения проблемы РПК, но и в решении будущего Ирака и в вопросах будущей роли курдов в Сирии. Признается, что эта роль усиливается. Таким образом создается стратегический союз между Курдистанским регионом и Турцией в целом. В этом процессе Масуд Барзани высоко ценит роль премьер-министра Турции Реджепа Тайипа Эрдогана и считает, что для курдов это – исторический шанс. Наблюдатели отмечают, что сильное потепление между иракскими курдами и Турцией произошло после визита Эрдогана в Курдистан. После этого отношения все более усиливаются. Наблюдатели отмечают, что в этом плане Турция должна предпринять прежде всего усилия по решению курдского вопроса у себя. И здесь очень важно, чтобы курды считали новую конституцию Турции своей конституцией. В ближайшее время, Турция планирует ратифицировать Конвенцию ЕС по местному самоуправлению, которую ранее она подписала с оговорками. Теперь Турция намерена отказаться от оговорок. Если это будет сделано, то местные органы власти получат широкие полномочия.

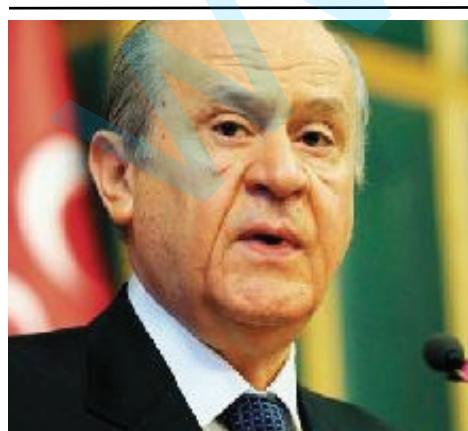
Спорный вопрос между курдами и Анкарой – вопрос о статусе боевых сил РПК. РПК хочет, чтобы в этой новой системе их "герилла" получили статус региональных полицейских сил. Но против этого вступает как турецкая сторона, так и многие турецкие курды. При этом, как сообщают источники, близкие к переговорам, Анкара пока не готова придать официальный статус курдскому языку, а согласна только снять на него все ограничения. Самое главное – то, что после разоружения РПК правительство Турции гарантирует всеобщую амнистию, тем же, кто сложит оружие, обещает программу реабилитации и интеграции. Однако амнистия не будет касаться руководителей РПК, которые получат тем не менее возможность спокойно уехать в любую страну.

Абдулла Оджалан – в пятерке самых влиятельных политиков Турции

Исследовательский центр Конгресса США 17 января опубликовал доклад, посвященный Турции. В этом докладе также говорится об этнических и религиозных процессах в стране. По оценкам авторов доклада, курды в Турции составляют 20% населения. Что касается алавитов, то согласно докладу их в Турции проживает от 15 до 20 миллионов. В докладе также называются пять самых влиятельных политиков Турции. Среди них – президент Абдулла Гюль, премьер-министр Реджеп Тайип Эрдоган, министр иностранных дел Ахмет Давутоглу, глава оппозиционной Народно-Республиканской партии Кемаль Кильчидароглу и лидер РПК Абдулла Оджалан.

В Курдистане уже 1800 сирийско-курдских беженцев

Иракский Курдистан заявил в понедельник, что он дал статус беженцев 30 сирийским солдатам курдского происхождения, которые перешли в регион с начала восстания против режима Башара аль-Асада. КРГ пообещало, что не выдаст солдат Дамаску. "Мы приняли их по гуманитарным причинам, и они находятся под нашей защитой, и мы дали им статус беженцев", сказал Анвар Хаджи Осман, заместитель министра пешмарга. "Мы не выдадим их сирийскому правительству, потому что они являются курдами и наше право чтобы защищать их", сказал он. Осман сказал, что они перешли через границу в провинцию Дохук. Согласно официальным данным, в двух лагерях сирийско-курдских беженцев в Дохуке находятся 15 семей и 130 гражданских лиц, бежавших в регион из Сирии в последние дни. "Эти сирийские семьи были распределены между двумя лагерями, где живут 1800 сирийских курдов", сказал Барзан Бурхан Мурад.

Председатель Партии националистического движения (ПНД) Девлет Бахчели заявил, что его партия выражает обеспокоенность в связи с обещанием сирийских оппозиционных сил предоставить автономию курдскому меньшинству в этой стране.

Девлет Бахчели боится требований курдов Сирии

Выступая во вторник на заседании парламентской группы своей партии, Бахчели предложил свою оценку последних событий в Сирии. Он сказал, что насилие в стране усиливается с каждым днем. "Темные облака, сгустившиеся над Дамаском, становятся все темнее с каждым днем, и следы вмешательства международного сообщества становятся все более заметны. В свете этих фактов, создается впечатление, что нынешнему режиму в Сирии будет трудно долго удерживать свои позиции".

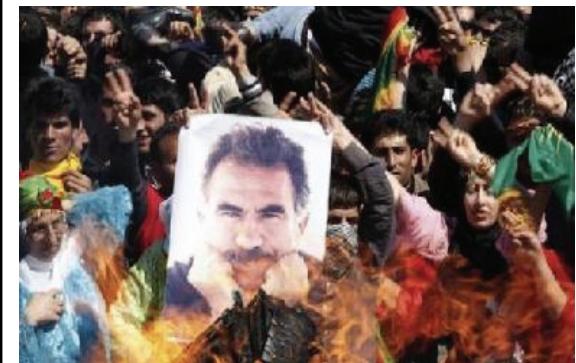
Он сказал, что встреча друзей Сирии в Тунисе на прошлой неделе, в которой приняли участие сирийские оппозиционные силы, работала на обострение

ситуации. "Вы помните, что кровавый процесс, который привел к свержению Каддафи в Ливии также начался с аналогичной международной конференции друзей [Ливии], отдавшей ее в лапы крестоносцев. Те, кто утверждают, что сегодня Сирия проводят новый вид жестокости, агрессии и падения Дамаска".

Бахчели отметил, что конференция в Тунисе поставила цель для сирийского национального совета, который должен быть признан на международном уровне в качестве законного представителя страны. "Подобные же события произошли в ливийском хаосе. Тем не менее, одним из вопросов, который волнует нас, заключается в том, что представители

оппозиции выступили с заявлениями о перспективах предоставления статуса автономии сирийским курдам. После рождения повстанческой администрации после оккупации Ирака, и если подобное развитие произойдет и в Сирии, на нашей южной границе могут образоваться новые автономные правительства".

Он также отметил, что курды в сирийских городах, в том числе Камышлы, Джезире и Алеппо, требуют слияния с северным Ираком. "В рамках этого процесса, борьба за создание большого Курдистана, включающего четыре региона (четырех стран) пройдет долгий путь. Такие мнения былизвучены совсем недавно на совещании в Эрбилье".

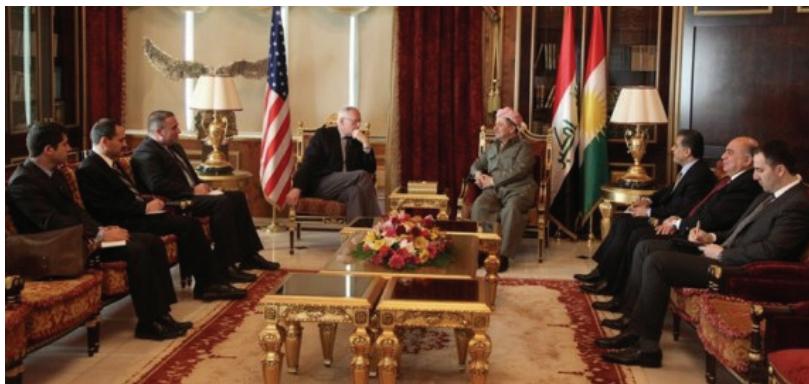
ДИПЛОМАТ

№ 08 (156) 05 - 11 марта 2012

ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Президент Барзани встретился с послом США в Ираке

Президент Масуд Барзани встретился в субботу с послом США в Ираке Джеймсом Джонсоном, чтобы обсудить политические события в Ираке и в регионе. Посол Джонсон подтвердил приверженность демократическому процессу в Ираке своего правительства и то, что Белый дом

Ближнем Востоке и обещал неизменную приверженность своей страны безопасности и благосостоянию народа Курдистана. Он также высоко оценил безопасность и экономические

успехи в Курдистане, отметив, что Курдистан будет играть ключевую роль в будущем этого региона. Относительно иракского политического кризиса, пре-

зидент Барзани заявил, что для того, чтобы был достигнут политический прогресс, все иракские стороны должны соблюдать конституцию и уважать достигнутые договоренности.

Мошенники пытались "развести" Османа Байдемира с помощью поддельного письма Обамы

Как сообщает газета "Хюрриет Дейли Ньюс", мошенники попытались присвоить деньги мэра Дилябакыра Османа Байдемира, направив ему поддельное письмо якобы от президента США Барака Обамы.

Псевдо-Обама написал Байдемиру, что в ходе своей предвыборной кампании он "хотели бы видеть поддержку и вклад от наших друзей и союзников во время (подготовки к выборам)". В письме, написанном на подделанном бланке Белого Дома, сообщается, что предлагаемая финансовая сделка будет "храниться в полном секрете", и содержит просьба к Байдемиру внести деньги на определенный банковский счет.

Аферисты отметили курдское происхождение мэра, написав: "[Я] с нетерпением ожидаю совместной работы с вашей администрацией и всем курдским народом, чтобы

построить лучшую жизнь". Байдемир, равнодушный к попытке аферы, направил ответ

"президенту", любезно отказавшись от сделки и пригласив его на обед в свой любимый местный ресторан, ссылаясь на предпочтение Обамы местной кухни, когда он встречается с мировыми лидерами.

Успешное участие женщины Курдистана

Регионального Курдистана и Флорин Георгис, Генеральный директор высшего совета по делам женщин. Напомним, что это первый раз делегация Курдистана участвует в этой конференции.

ТӘSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:
TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:
TAHİR SILÈMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

ТАХИР СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Xüsusi müxbirlər:
RAMİZ CƏBRAYILOV,
SAKİT ÇIRAQLI

Müəlliflərin mövqeyi redaksiyanınn
övqeyi ilə üstüstə düşməyə bilər.

www.Diplomata-kurdi.com

Ünvan: Bakı şəhəri, 40
Küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil-17

Navnisan: Bakū 40 soqaq
S.Mehmandarov xanı 25 mal-17

Adres: Bakı 40, ulica S.
Mehmandarova dom 25 kv-17

ПОСЛЕДНИЯЯ страница

Барзани и Талабани обсудили формирование нового кабинета КРГ

Глава Патриотического Союза Курдистана Джалаля Талабани, и глава Демократической партии Курдистана Масуда Барзани в понедельник встретились в Сулеймании, чтобы обсудить формирование нового кабинета КРГ и организацию иракской общенациональной конференции. Об этом сообщает агентство "ПУК-Медиа". Во встрече участвовали также старые и новый премьеры КРГ: Бархам Салих и Нечирван Барзани.

Конференция курдского языка проходит в Амаде

Около 200 лингвистов из всех пяти частей Курдистана это Северный, Восточный, Южный, Западный и Кавказский Курдистан, а также курды Европы и Канады приняли участие в конференции по курдскому языку, которая была организована в культурном центре Джагархуна в Амаде. Как сообщает агентство "Диджле", на открытии трехдневной конференции выступил сопредседатель Конгресса Демократического общества (ДТК) Ахмет Тюрк, который подверг критике произвол государства, пытающегося передать забвению курдский язык. Тюрк отметил необходимость сделать возможным использование курдского не только в образовании, но во всех областях жизни. "Курдский язык должен быть государственным языком, кроме того что он должен быть языком образования, культуры и самобытности. В противном случае, он со временем исчезнет", добавил Тюрк. Тюрк также подчеркнул важность единства курдов, с точки зрения языка и политики. В свою очередь сирийско-курдский лингвист Изеддин Абдулла заявил, что в Сирии в последние месяцы были открыты школы для курдов на основе демократической автономии.

Qəzet "Diplomat" qəzetiñin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnib və "Futbol+ Serviss" mətbəəsində çap olunmuşdur.
e-mail: diplomat_gazeti@box.az
Şəhadətnamə : NF Ş 005004966
BUSB-un 2 saylı Sabunçu rayon filialı
VÖEN1800061582
H/h 438010000
Sifariş: 4500